

Hâkim Mehmed Efendi'nin Manzum Hilyesi

Mehtap ERDOĞAN*

Özet

Kaynaklara göre asıl adı Seyyid Mehmed olan Hâkim'in doğum tarihi bilinmemektedir. H. 1184 / M. 1770'te vefat eden Hâkim Mehmed Efendi iyi bir eğitim görmüştür ve yirmi kadar eseri bulunmaktadır. Bunlardan biri de kaynaklarda Nazîre-i Hilye-i Hâkânî adıyla geçen ancak Hâkânî'ye nazire olmadığını düşündüğümüz hilyesidir. Bu çalışmada önce hilye hakkında genel bilgiler verilmiş, Türk edebiyatındaki belli başlı mensur ve manzum hilyelerin adları ve yazarları sıralanmıştır. Daha sonra Hâkim Mehmed Efendi'nin hayatı, eserleri ve hilyesi hakkında bilgi verilerek çalışmanın sonunda dört nüshaya dayanılarak hazırlanmış olan hilye metni eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hilye, peygamber, Hâkim Mehmed Efendi, semâil

Abstract

Hâkim whose essential name is Seyyid Mehmed according to archives isn't known his birth date. Hâkim Mehmed Efendi who died in Muslim era 1184, the Christian era 1770 had had a good education and there are about twenty achievements. One of them is his hilye who is called Nazîre-i Hilye-i Hâkânî in archives but I think that isn't pastiche. In this work firstly general knowledge about hilye is informed, known in prose and in vers hilyes's names and writers in Turkish literature is lined up. Then as knowledge about Hâkim Mehmed Efendi's life, achievements and hilye is informed, in end of then work, hilye text which is prepared as bases on four copy is added.

Key Words: Hilye, prophet, Hâkim Mehmed.Efendi, features

"Arapça bir isim olan hilye kelimesine Arap diliyle ilgili sözlüklerde 'süs, bezek, vasıflandırmak, nitelendirmek, yaratılış, suret, sıfat, değerli taşlar ve madenlerle yapılmış süs ve insanın dış görünüşü' gibi manalar verilmiştir. Türkçe sözlüklerden Lehce-i Osmânî'de 'hilye: zînet-i çehre, sûret, hey'et. Hilye-i Şerîfe: Ta'rîf-i eşkâl-i Resûl Aleyhisselâm.' şeklinde ve -Kâmûs-ı Türkî'de 'süs, zînet, zîb, sıfat-ı hasene, sûret-i hasene' gibi sözlük anlamları verildikten sonra, 'Fahr-i kâinât efendimizin evsâf-ı mübârekesi ve bundan bahseden kitab: Hilye-i Hâkânî.' ifadeleriyle kelimenin dilimizde kazandığı ıstılahî anlam verilmiştir. Türk Lugatı'nda da aynı şekilde, 'insanın medâr-ı temâyüzü olan evsâf-ı hariciyesi, zînet, süs, bezek' gibi lugat anlamlarının yanı sıra 'hilye-i şerîfe: tavsifi: Cenâb-ı nebîyy-i muhteremin evsâf u secâyâ-yı âliyesini hâvî kitap ve levha' şeklindeki ıstılahî anlamı da kaydedilmiştir."¹ Sözlük anlamının dışında hilye, Hz. Muhammed'in fizikî görünüşünü, güzel vasıf ve sıfatlarını anlatan manzum veya mensur eserlerin genel adıdır. Ayrıca Hz. Peygamber'in yanı sıra diğer peygamberlerin, dört halifenin, aşere-i mübeşşereden diğer sahabelerin, Hz. Hâsan ve Hüseyin ile evliya kabul edilen önemli zatların ve bazı makbul kişilerin fizikî yapılarını anlatan hilyeler de bulunmaktadır. Ancak bu durum, hilyelerin asıl peygamberimizle ilgili eserler olma özelliğini kaybettirmemektedir.

Peygamberimiz için yazılanlarına Hilye-i Şerîf, Hilye-i Fahr-i Âlem, Hilye-i Nebevî, Evsâfu'n-Nebî, Hilye-i Sa'âdet gibi adlar verilir. Hilyeler müstakil eserler olabildiği gibi, miraciyeler ve mevlidlerin içinde yer alanları da vardır.

Edebî bir tür olarak hilyeler aslında şemâillerden doğmuştur ve daha sonra ayrı bir edebiyat türü haline gelmiştir. Şemâiller, hilyelere göre daha geniş anlamlar ifade eder. Bu tür eserlerde peygamberimizin hem dış görünüşü, yüz hatları, boyu, bedeni, giyinişi, yaşantısı, ibadetleri, eşyaları, davranışları hem de ahlaki, huyları, iç dünyası verilmiştir. Hilye ile şemâil arasındaki diğer bir fark da hilyelerin peygamberimiz yanında diğer peygamberler, dört halife ve bazı İslam büyükleri için de yazılabilmesine karşın şemâillerin yalnızca peygamberimiz için yazılmış olmasıdır.

Hilyelerin ve şemâillerin kaynağını kütüb-i sitte adıyla bilinen altı büyük hadis kitabında ve diğer hadis kitaplarındaki hadis-i şerîfler oluşturmaktadır. Bu konudaki hadisleri rivayet edenler ara-

¹ Zülfikar Güngör, "Türk Edebiyatında Hilye-i Nebevî Türünün Doğuşu, Gelişimi ve Sebepleri", **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, Yıl:4, S.10, Ocak-Haziran 2003, s.186.

sında Hz. Aîşe, Abdullah b. Abbas, Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer, Hasan b. Ali gibi isimler bulunmaktadır.

Hilyelerin müstakil bir tür olarak gelişmesinin birçok nedeni vardır. Hz. Peygamber'in, vefatından bir süre önce kızları Hz. Fatıma: "Yâ Resulallah, senin yüzünü bundan sonra göremeyeceğim." diye ağladıkları zaman Hz. Peygamber de "Yâ Ali! Hilyemi yaz ki vasıflarımı görmek beni görmek gibidir!" buyururlar. Bu hâdise Müslüman Türkler arasında hilye türünün ortaya çıkışı ve gelişmesinde büyük etken olmuştur.

Hilye türünün ortaya çıkmasını sağlayan başka bir etken de Hâkânî'nin, hilyesinde naklettiği, daha sonra başka hilyelerde de zikredilen ancak hadis mecmualarında bulunmayan şu rivayettir: Rûviye 'an 'aliyyi'bni Ebî Tâlib radiyallâhu 'anh ve kerremallâhu vecheh sallallâhu 'aleyhi ve selllem; men re'â hilyetî min ba'dî feke'ennemâ re'ânî ve men re'âha şevkan ileyye harremallâhu cesedehu 'ale'n-nâr ve yû'menü min fitneti'l-kabri velâ yuhşeru 'uryânen fî yevmi'l-haşri ve'l-karâri sadaka resûlallâh.²

Hâkânî daha sonra şu beyitlerle sözlerine devam eder:

Bu hadîs içre budur kavî-i ehem
Ya'ni Allâhu Te'âlâ a'lem

Nice pâkîze sühândan soñra
Fağr-ı 'âlem didi benden soñra

İlîye-i pâkîmi kim görse benim
Ola görmüş gibi vech-i hasenim

Gördüğince müteşevvîk olsa
İlâşılı hüsnüme 'âşîk olsa

² Hâkânî, **Hilye-i Hâkânî**, 06 Mil Yz A 1127/2, v.5b. (Ebu Talip'in oğlu Hz. Ali'den rivayet edildiğine göre, şöyle buyurdu: Resulallah (s.a.v.) buyuruyor ki: "Hilyemi gören kişi, benden sonra beni görmüş gibidir. Kim ona şevkle bakarsa (beni görmüş olacağı için) Allah o kişiye cehennemi haram kılar, kabir azabından emin olur. Mahşer ve karar (verilecek) gününde çıplak (sevapsız) haşrolunmaz."

Ârzû itse yüzüm görmege ol
Kalbine neş'e-i Hâk itse hulûl

Âteş-i dûzâh olur aña harâm
Eyler ikrâm ile firdevse hîrâm

Fitne-i kabrden ol merd-i Hudâ
Yevm-i mîzâna dek emn üzre ola

Dağı haşr itmeye 'uryân anı Hâk
Ola gufrânına Hâk'ın mülhâk

Anı hîrz eyleye bir ehl-i sefer
Zarar irmez aña dir peygamber

Bu rivâyât-ı keşîrû'l-berekât
Böyle nakl oldı 'Alî'den bi'z-zât³

Yukarıdaki beyitlerde de ifade edildiği gibi Hz. Peygamber kendisinden sonra hilyesini gören kişinin, kendisini görmüş gibi olacağını, ona özlem duyarak bakan kişiye Allah'ın cehennemi haram kılacağını ve onu kabir fitnesinden emin kılacağını, kıyamet gününde çıplak olarak haşretmeyeceğini söylemiştir. Hâkânî bu rivayetin bizzat Hz. Ali'den nakl edildiğini söylemektedir.

Hz. Peygamber'in hilyesini ezberleyen kişinin, âhirette büyük mükâfatlara erişeceği inancı Hz. Peygamber'in hilyesinin manevî bir koruyucu olarak düşünülüğünü göstermektedir.

Hz. Peygamber "Beni rüyada gören kimse beni sağlığında görmüş gibi olur, çünkü şeytan benim suretime giremez." diyerek kendisini rüyada görmenin faziletini açıklamıştır. İşte Hâkânî Hz. Peygamber'i rüyasında görmek isteyeninin onun hilyesini okuması gerektiğini anlatmak için hilyesinde şu hikayeye yer vermiştir: Günlerden bir gün siyahlar giyinmiş bir fakir Hârûn er-Reşîd'in yanına gelerek sarığından çıkardığı bir kağıdı ona sunar. Bu kağıtta Hz. Peygamber'in hilyesi yazılıdır. Hârûn er-Reşîd bunu görünce

³ Hâkânî, **Hilye-i Hâkânî**, 06 Mil Yz A 1127/2, v.5b.

çok memnun olur. O dervişe birçok ihşanda bulunur, keseler dolu-
su mücevherler verir. Aynı günün gecesinde Hz. Peygamber'i rüya-
sında görür. Hâkânî daha sonra şu beyitlerle hikayeye devam eder:

Ol gice vâkı'ada gördi resûl
Tâ serâ-perdesine itdi nüzûl

Didi biñ luıf ile kim yâ Hârûn
Çünkü hilyem görüp olduñ memnûn

Baña ta'zîm idüp iclâl itdiñ
Kendiñi lâyıq-ı iqbâl itdiñ

Ol fakîr oldı 'aîâñ ile ganî
Ben de mesrûr ideyim bâri seni

Rabb-i 'izzet baña fermân itdi
Müjdeler eyledi ihşân itdi

Didi kim hilyeñi şâd olsa görüp
İlirz-ı cân eylese anı götürüp

Âhîrü'l-emr olıcağ rûz-ı kıyâm
Cismine nâr-ı cahîm ola harâm

Ol kişi çekmeye bi'l-cümle 'azâb
Ne bu dünyâda ne 'uqbâda 'uqâb

Lâyık-ı devlet-i didârım ola
Dağı şâyeste-i envârım ola⁴

⁴ Hâkânî, **Hilye-i Hâkânî**, 06 Mil Yz A 1127/2, v.6a-6b.

İşte Hz. Peygamber'i rüyada görme arzusu da yukarıda Hâkânî'nin bahsettiği hikayede görüldüğü gibi hilyelerin yazılma ve okunma nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hz. Muhammed daha peygamber olmadan önce, yaşadığı toplum fertleri tarafından "el-emîn" olarak nitelenmiş, son derece mütevazı, sevecen, müsamahakâr, şefkatli, merhametli, dürüst bir şahsiyettir. Peygamberimizin bu mükemmel kişiliği karşısında ashabı ona son derece sevgi ve saygı göstermiştir. İşte hilyelerin ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında Hz. Peygamber'e karşı duyulan bu büyük sevgi ve saygının etkisi de büyük olmuştur. Böylece Hz. Peygamber'i dünya gözüyle göremeyen müminler hilyeler sayesinde onun maddî ve manevî güzelliklerini gözlerinde canlandırma imkanı bulmuşlardır.

Bahsettiğimiz bütün bu nedenlerden başka hilye sahipleri de eserlerinin "sebeb-i te'lîf" ve "hâtîme" kısımlarında hilye yazmalarının nedenlerinden bahsetmişlerdir. Buna göre Hâkânî hilye yazarak Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmak istediğini ve söyledikleriyle gönül ehli insanlardan bir dua alma arzusunda olduğunu şu beyitlerle dile getirmektedir:

Bunu ey cümle-i ma'hlûka mu'â'
Eylerim vâsıta-i istişfâ'

Umarım ide beni ehl-i cinân
Yümn-i evsâf-ı Nebiyy-i 'Adnân

Hem necâtuma berât ola benim
Seyyi'âtım hasenât ola benim

Güft u gûdan budur el-ıhâk ma'hlûb
Bir du'â eyleyeler ehl-i kulûb⁵

Hilye sahipleri genellikle hilyelerinin sonunda, yazdıkları hilyeler vasıtasıyla, Hz. Peygamber'in, diğer peygambelerin ya da dört halifenin hürmetine bağışlanmak arzusunda olduklarını da dile getirmişlerdir.

⁵ Hâkânî, **Hilye-i Hâkânî**, 06 Mil Yz A 1127/2, v.6b-7a.

Cevrî:

Eyleyüp luğ u 'inâyet Mevlâ
İde Cevrî'ye hidâyet Mevlâ

Ol sa'âdetlülериñ hürmetine
Câhına rütbesine 'izzetine

Aña şâyeste idüp gufrânı
Cümleten 'avf oluna 'ișyânı

Ola dünyâda aña kâr-ı şavâb
Medh-i peygamber-i âl ü aşhâb⁶

Neşâtî:

Budur ümmîd-i Neşâtî-i hazîn
Ki ola hayyiz-i ihsâna karîn

Dem-i âhîrde bi-nûr-ı tevfiğ
Eyleye luğfını Allâh refiğ⁷

Hâkim, insanların Hz. Peygamber'in hilyesine baktıkça onun hatırlanmasını diler.

Hilye-i pâkûñe itdikçe nazar
Dîde-i şevğ ile emlâk u beşer

Ola biñ kerre tahıyyât u selâm
Ravza-i pâkûñe ey hayr-ı enâm⁸

⁶ Cevrî, **Hilye-i Çehâr-Yâr-ı Güzîn**, 06 Mil Yz A 2826/4, v.7a.

⁷ Neşâtî, **Hilye-i Enbiyâ**, 06 Mil Yz A 2826/5, v.9b.

⁸ Hâkim, İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümü No:1224., v.16a.

Nahîfî, **Hilyetü'l-Envâr** adlı hilyesinde;

Bâ-şeref-i hilye-i pâk-i resûl
Eyleye pîrâye-i levh-i kabûl

Budur ümmîdüm gören ehl-i 'atâ
İde beni mazhar-ı hayr-ı duâ

diyerek hayırla anılmak istediğini ifade etmiştir.

Hâkânî'nin hilyesi o kadar beğenilmiştir ki daha sonraki hilye sahipleri, eserlerinde Hâkânî'nin adını ve hilyesini anmadan geçememişler ve ona gıpta ettiklerini ve bu nedenle kendilerinin de birer hilye kaleme aldıklarını söylemişlerdir.

Bundan evvel kalem-i Hâkânî
Şûret-i ma'niye virmiş cânı

Olmuş ol şâ'ir-i pâkîze-edâ
Nâzım-ı hilye-i maḥbûb-ı Hudâ

Bulmuş ol devlete isti'dâdı
İlîye nazmında añılmış adı

Eşer-i mu'cize-i medḥ-i resûl
Eylemiş anı müselleme maḥbûl

Resm-i inşâfı idenler icrâ
Olmasa aña muḥallid evlâ

Lîk ben gıpta idüp bu eşere
Şevkim artardı getürsem nazara⁹

⁹ Cevri, **Hilye-i Çehâr-Yâr-ı Güzîn**, 06 Mil Yz A 2826/4, v.2a-2b.

İslam inancı putlardan ve putlaştırılabilir kimselerin tasvirlerinden şiddetle kaçınmıştır. Bu nedenle İslam dünyasında resim ve heykel sanatı yerine yazı sanatı ve minyatür gelişmiştir. Bu minyatürlerde Hz. Peygamber'in yüzü ya yeşil bir örtüyle örtülüdür ya da yüzü beyaza boyanarak hatlar belirsizleştirilmiştir. Hristiyan âleminde Hz. İsa için uygulanan hayalî resim yerine, İslam dünyasında görenlerin doğru tariflerinden faydalanarak Hz. Peygamber'i anlatma yolu tercih edilmiştir.

Sonuç olarak Hz. Peygamber'e duyulan eşi görülmemiş büyük sevgi, onun hilyesini okuyanın ve ezberleyenlerin bu dünyada ve ahirette büyük mükafatlara erişeceği, onu rüyasında göreceği ve birçok felaketten korunacağına dair oluşan inançlar, peygamberin şefaatine vasıl olma isteği, iyi bir eser bırakarak gelecek nesiller tarafından anılma arzusu, hilye sahasında Hâkânî'nin gösterdiği başarının daha sonraki hilye yazarları üzerinde bıraktığı tesir ve Hz. Peygamber'in resminin yapılmasına İslam inancının izin vermemesi bu türün ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında rol oynayan önemli etkenlerdir diyebiliriz.

Herhangi bir dinî dayanağı tespit edilememekle beraber aşağıdaki beyitlerde de Hâkânî'nin söylediği gibi hilye yazanın ve okuyanın yeryüzü belalarla bile dolu olsa o kişinin her türlü sıkıntıdan uzak olacağı ve içinde hilye bulunan eve fakirlik, sıkıntı, korku ve şeytanın giremeyeceği kısacası dünyada ve ahirette o kişinin bütün şerlerden korunacağı ifade edilmiştir.

Meş'al-i kâfile-i ehl-i yakîn
İlâzret-i şeyh-i cihân şadrü'd-dîn

Didi bu hilye-i 'âlî-câhı
Kim ki yazup nazar itse gâhi

İde İlağ cümle belâlardan emîn
Pür-belâ olsa eger rûy-ı zemîn

Füc'eden vesveseden hâtimeden
Anı hıfz eyleye Zü'l-Fazl u Minen

Olduğı hânede fakr u gam u bîm
Olmaya girmeye şeytân-ı racîm

Hacc u i'tâk şevâbın her ân
Aña ihşân ide Dâdâr-ı cihân

Mübtelâ olmaya emrâza teni
Rağne-dâr olmaya burc-ı bedeni

Çadem urunca diyâr-ı 'ademe
Olmaya aña musallaç zaleme

Şerr-i dünyâ vü 'azâb-ı 'uqbâ
Aña yaklaşmaya dir icmâlâ¹⁰

Bu durum da Osmanlı Türklerinin, hattatlara hilye levhaları yazdırarak evlerine asmalarına vesile olmuştur. Aynı zamanda bu levhalar göğüs ceplerinde de taşınmıştır.

"Hilye-i Şerif levhalarının ilk numunelerinin 1090/1679-1680 tarihlerinde meşhur hattat Hafız Osman Efendi (ö.1109-1110/1698) tarafından yazıldığını Uğur Derman¹¹ belirtmektedir. Abdülkerim Abdülkadiroğlu ise meşhur hattat Ahmet Karahisarî (ö. 963/1556)'ye ait olduğunu iddia ettiği bir hilye hakkında yazdığı makalede, Derman'ın vermiş olduğu tarihin en az yüzyıl daha öne çekilebileceği tezini ortaya atmıştır."¹²

Hilye levhaları şu bölümlerden oluşur: 1. Baş makam: Buraya besmele yazılır. 2. Göbek: Gövde olarak da adlandırılır. Hilye metninin büyük bir kısmı burada bulunur. Daire, oval veya dörtgen biçimindedir. 3. Hilal: Göbek, daire şeklinde olduğunda uçları baş makama doğru olan ve fazla genişliği olmayan bir hilalle çevrelenir. 4,5,6,7. Hulefâ-yı Râşidîn İsimleri: Göbeğin köşelerinde bulunan bu dört makama sırasıyla Hz. Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin yani dört halifenin adları yazılır. Bazen de bunun yerine Hz. Peygamber'in Ahmed, Mahmud, Hâmid, Hamîd adlarının da yazıldığı olur ya da aşere-i mübeşşerenin isimleri yazılır. 8. Âyet: Buraya doğrudan Hz. Peygamber'le ilgili bir ayet yerleştirilir. 9. Etek: Hilye

¹⁰ Hâkânî, **Hilye-i Hâkânî**, 06 Mil Yz A 1127/2, v.5b-6a.

¹¹ Uğur Derman, "*Hilye-Hat*", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.18, s.47.

¹² Zülfikar Güngör, "*Türk Edebiyatında Türkçe Manzum Hilye-i Nebevîler ve Nesîmî Mehmed'in Gülistân-ı Şemâil'i*", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları (Türk-İslam Edebiyatı) Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2000.

metninin devamı ve dua burada bulunur. Eğer metnin tamamı göbekteyse bu kısım bulunmayabilir. Bu kısmın sonunda hattattın imzası ve levhanın yazıldığı tarih bulunur. 10-11. Koltuk: Etek kısmının iki tarafında bulunan boşluklardır.

"Arap edebiyatında hilye ve şemâillere Hz. Peygamber'in vefatından sonra yazılan siyer ve megazi gibi kitaplarda da yer yer metinler halinde rastlanırsa da bunlar bir şemâil ve hilye tekniği ile yazılmamışlardır. Urve b. Zübeyr, Vehab b. Hind, Ebü Muhammed Yahya b. Saîdü'l-Emevî gibi ilk siyer tarihçilerinin eserlerinde Hz. Peygamber'in gazaları vesile edilerek yazılan onun vasfı, seciye ve meziyetlerini tasvir eden şemâilimsi kısımlar vardır."¹³

İlk şemâil ve hilye kitabı İmam Tirmizî'ye aittir. Hz. Peygamber'in maddî ve manevî özellikleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmış olmasına rağmen edebî bir gaye ile yazılmadığı için eser, hilye vadi-sinde bir çığır açmamıştır. Ancak bu türün ilk örneği olması ve Osmanlı Türklerine hilyecilik konusunda temel kaynak olması bakımından önemli bir eserdir. İmam Beyhaki'nin **Delâilü'n-Nübüvve'si**, Hâfız İsfahanî'nin **Tarih-i İsfahan'ı**, Cemâleddin Hâfız Abdurrahman'ın **Vefâ fi Fezâil-i Mustafâ'sı** ve Kadı İyaz'ın **Şifâ-ı Şerîf** adlı kitapları Arap edebiyatının başlıca şemâil ve hilye kitaplarıdır.

Türk edebiyatında birçok hilye yazılmasına rağmen İran edebiyatında şemâil ve hilye türüne hemen hemen hiçbir yerde rastlanmamıştır. Bunu gözönünde bulundurarak bu edebî türün Müslüman Türklere ait bir çeşit millî edebiyat türü olduğu söylenebilir.

"Bizde manzum hilye-i Nebevî sahasında ilk eser Şerîfî mahlaslı bir şairimize aittir. İki yüz elli beş beyitlik **Risâle-i Resûl** adlı eser Kanûnî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Bayezid'e takdim edildiğinden hareketle eserin bu şehzadenin vefat tarihi olan 969/1562'den önce yazıldığını söylememiz mümkündür."¹⁴

Dinî-tasavvufî Türk edebiyatının hilye türündeki en mükemmel eseri Hâkânî tarafından verilmiştir. Cevrî, Neşâtî, Nahîfî, hilyelerinde, İstanbul kütüphanelerinde pek çok yazma nüshası bulunan Hâkânî'nin eserinden övgüyle bahsetmiş ve onun açtığı yolda yürüdüklerini söylemişlerdir.¹⁵

¹³ **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınları "*Hilye Maddesi*", İstanbul 1981, C. 4, s. 237.

¹⁴ Zülfikar Güngör, a.g.m., s. 191.

¹⁵ Hilye hakkında ayrıntılı bilgi için şu eserlere bakılabilir: Faruk Taşkale, Hüseyin Gündüz, **Hilye-i Şerife, Hz. Muhammed'in Özellikleri**, s.17-29 / Zülfikar Güngör, a.g.t. / Mustafa Uzun, "*Hilye*", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.15, s. 167,168. / Uğur Derman, "*Hilye-Hat*", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.18, s.47. / "*Şemâil Maddesi*" **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınları, C.8,

Türk Edebiyatındaki belli başlı mensur ve mânzum hilyeler şunlardır:

Mensur Hilyeler:

1. Abdullah b. Şâkir b. Mustafa Elbistânî Yemlihâ-zâde, **Hilyetü's-Şerîfe ve'n-Na'tu's-Seyyime**
2. Ahmed b. Receb el-İstanbulî, **Nüzhethü'l-Ahyâr Fi Şerh-i Hilyeti'l-Muhtar**
3. Ahmed Şemsî Halvetî, **Hilye-i Şerîfe**
4. Akkirmânî Mehmed Efendi (ö. 1174/1760-1761), **Şerhu Hilyeti'n-Nebî**
5. Akkirmânî Muhammed b. Mustafa, **Hilye-i Saadet**
6. Ali Molla, **Hilye-i Şerîf-i Resulullah**
7. Erzurumî Mehmet Hanefî Efendi, **Hilye-i Şerîfe**
8. Fethî Mehmet Ali Efendi (ö. 1274/1857), **Hilye-i Saadet Tercümesi**
9. Halil b. Ali el-Kırımî, **Hilye-i Nebevî**
10. Hilmi Efendi, **Hilye-i Muhammed**
11. Hulusi Arif Eskişehirî, **Şerh-i Hilye-i Nebevî**
12. İbn-i Kemal Paşa, **Hilye-i Şerîfe Şerhi**
13. İsmail Sâdık Kemal b. Muhammed Vecihî Paşa, **Hilye-i Şerîfe-i Cenâb-ı Peygamberi**
14. Kâdi Şâmi, **Hilye-i Şerîfe**

---

s.128. / "Hilye ve Hilyeler Maddesi", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınları, C.4, s.235-238. / Mustafa Uzun, "Hilye", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.18, s.44-51. / "Hâkânî ve Hilyesi", **Büyük Türk Klasikleri**, Ötügen-Söğüt, C.4, s. 129-132. / Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.I, İstanbul 1993, s. 842. / Abdurrahman Güzel, **Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı Tarihi**, Akçağ, Ankara 2004, s.634. / Âdem Ceyhan, **Türk Edebiyatında Hz. Ali Vecizeleri**, Öncü Kitap, Ankara 2004, s. 35-38. / Abdullah Karahan, "Peygamber Sevgisinin Bir Tezahürü Olarak Şemâil-i Nebî", **Yedi İklim**, Peygamberimiz Özel sayısı, S. 194, Mayıs 2006, s. 48-52. / Mustafa Özçelik, "Hz. Peygamber'î Konu Alan Eserler", **Yedi İklim**, Peygamberimiz Özel sayısı, S. 194, Mayıs 2006, s. 66-74. / Vedat Ali Tok, "Peygamber Efendimiz Ne-ye Benzerdi?", **Yedi İklim**, Peygamberimiz Özel sayısı, S. 194, Mayıs 2006, s. 275-279. / Necla Pekolcay, Selçuk Eraydın, Mustafa Tahralı, Mustafa Uzun, Hüsrev Subaşı, **İslamî Türk Edebiyatına Giriş**, Dergah Yayınları, İstanbul 1981, s. 216-222.

15. Mantıkî Mustafa Efendi (ö. 1244/1828), **Mufassal Hilye-i Şerife**

16. Mehmet Ergüneş, **Hilye-i Şerif Muhammediye**, Bergama Basımevi t.y: Bu eser, tespitlerimize göre müstakil mensur hilye-i şerifler içinde matbu olan tek kitaptır. 29 Mart 1959'da yazılmıştır.

17. Müstakimzâde Süleyman Sa'üdüddin Efendi (ö. 1202/1787), **Hilye-i Nebeviye ve Hulefâ-i Erbâ'a**

18. Nûrî, **Hilye-i Nebevî**

19. Şeyh Emir Tarikatçı, **Hilyetü'n-Nebî**

20. Şeyhî, Hilye-i Nebeviye

21. Şeyhü'l-İslam Hoca Saadettin Efendi (ö. 1008/1599), **Hilye-i Celile ve Şemâil-i Aliyye**

22. Vahdî İbrahim b. Mustafa (ö. 1126/1714), **Terceme-i Hilye-i Şerif**

23. Vecdî Ahmed, **Hilye-i Nebî**

Manzum Hilye-i Nebevîler

1. Şerîfî, **Risâle-i Hilyeti'r-Resûl**

2. Hâkânî Mehmed Bey, **Hilye-i Sa'âdet**

3. Nesîmî Mehmet Efendi, **Gülistân-ı Şemâil**

4. Aziz Mahmud Hüdâyî, **Hilye-i Resûlullah**

5. Mustafa b. Muhammed Nüvâzî, **Riyâzü'l-Hilye**

6. Selimî Dede, **Hilye-i Nebî**

7. Süleyman Nahîfî, **Hilyetü'l-Envâr**

8. Hayrullah Hayrî Efendi, **Hilye-i Şerif**

9. Hâkim Seyyid Mehmed Efendi ve **Hilye-i Hâkimâ**

10. Arif Süleyman Bey, **Hilye-i Nebî**

11. Mehmet Necip Efendi ve **Nazîre-i Hâkânî**

12. Âşık Kadrî, **Hilye-i Şerif**

13. Mustafa Fehmi Gerçeker, **Hilye-i Fahr-i 'Âlem**

14. Bosnalı Mustafa, **Tercüme-i Hilyetü'n-Nebî**

15. Ruscuklu Fethi Ali, **Milâd-ı Muhamediyeye-i Hâkânîyye ve Hilye-i Fethiyye-i Sultaniyye**

16. Tırhalalı Murad Oğlu Ali (Hızrî), **Nazmu'n-Nûr fi Silki's-Sürûr**

17. Abdülvahab Dursun, **Hilye-i Şerîfe**
18. Hızrî, **Hilye**
19. Hilye-i Şerîf, yazarı belli değil
20. Cenâb-ı Nurî Kastamonu, **Hilye-i Manzume-i Resûlullah**¹⁶

Hilye-i Enbiyâlar

1. Dursun-zâde Abdülbâki Efendi (ö. 1015/1606), **Hilyetü'l-Enbiyâ ve Hilye-i Çehâ-yâr-ı Güzîn**
2. Şeyhülislam Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi (ö. 1068/1658), **Hilyetü'l-Enbiyâ Mir'âtü's-Safâ fi Ahvâli'l-Enbiyâ**
3. Neşâtî Ahmet Dede (ö. 1085/1674), **Hilye-i Enbiyâ** (manzum)
4. Nurî, **Hilye-i Peygamberân** (manzum)
5. Müellifi belli olmayan **Hilye-i Peygamberân** (manzum-mensur karışık)
6. Müftü Abdülgaffâr Efendi, **Hilye-i Enbiyâ**
7. Müellifi belli olmayan **Hilyetü'l-Enbiyâ** (mensur)
8. Müellifi belli olmayan **Hilye-i Enbiyâ** (mensur)

Hilye-i Çehâr-Yârlar

1. Mehmed b. Sa'deddin b. Hasan Can (ö. 1024/1615), **Gülistân-ı Şemâil** (manzum)
2. Cevrî İbrahim Çelebi, **Hilye-i Çehâr-yâr-ı Güzîn** (manzum)
3. Cûdî mahlaslı iki şairden hangisine ait olduğu tespit edilemeyen **Hilye-i Çehâr-yâr**

Hilye-i Aşere-i Mübeşşereler

1. El-Güftî el Edirnevî, **Hilye-i Aşere-i Mübeşşere**
2. Na'tî Mustafa Bey b. Hüseyin Paşa ed-Defterî, **Hilye-i Aşere-i Mübeşşere**

¹⁶ Zülfikar Güngör, a.g.t., s. 23-25, 91, 92.

3. Mehmed Şâkir, **Hilye-i Aşere-i Mübeşşere**

Hilye-i Hasaneynler

1. Abdullah Salâhi-i Uşşakî (ö.1196/1732), **Hilye-i Hasaneyn-i Ahseneyn**
2. Şair Güftî, **Hilye-i Hasaneyn**
3. Mehmet Şakir, **Hilye-i Aşere-i Mübeşşere** Bu eserin son kısmında Hz. Hasan ve Hüseyin'in hilyelerine yer verilmiştir.
4. Rıza, **Hilye-i Hazret-i Ebü'l-Hasan İmam Ali eş-Şâzeli**

Din ve Tarikat Büyükleri Hakkındaki Hilyeler

1. Ahmed Vecdi Efendi, **Hilyetü'l-Evliyâ ve Ravzatü'l-Asfiyâ**
2. Neccâr-zâde Rıza Efendi, **Hilye-i Hâce Bahaeddîn Şâh-ı Nakşibendi**
3. Nakşî Mustafa Dede, **Hilye-i Mevlânâ**
4. Bursalı Rıza Dede, **Hilye-i Mevlânâ**
5. Lütfî Çelebi, **Hilye-i Mevlânâ**
6. Tâhirü'l-Mevlevî, **Hilye-i Mevlânâ**
7. Ebu Nuaym el-İsfahanî, **Hilyetü'l-Evliyâ**
8. Safhî, **Hilye-i Eimme-i Erbaa-i Müctehidîn**

Hâkim Mehmed Efendi'nin Hayatı¹⁷

¹⁷ Hâkim Mehmed Efendi'nin Hayatı ve Eserleri Konusunda şu kaynaklardan faydalanılmıştır: Hâfız Hüseyin Ayvansarayî, **Mecmuâ-i Tevârih**, Haz. Fahri Ç. DERİN-Vâhid ÇABUK, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:3092, İstanbul 1985, s. 215, 368. / Şefkat, **Tezkire-i Şu'arâ**, Haz. Filiz KILIÇ, Ankara 2005, s.54-55. Râmiz, **Âdâb-ı Zurefâ**, Haz. Sadık ERDEM, İncelemeli-Tenkitli Metin-İndeks-Sözlük, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kültür Merkezi Yayını, S. 79, Tezkireler Dizisi, S.1, Ankara 1994, s. 67,68,69. / **Arif Hikmet Bey Tezkiresi**, Haz. M. Naci ONUR (Mezuniyet tezi), Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1968, s. 14. / Esad Mehmed Efendi, **Bağçe-i Safâ-Endûz**, Haz. Rıza OĞRAŞ, İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin, Burdur 2001, s. 32-33, 154-155. / Mehmed Cemalettin, **Osmanlı Tarih ve Müverihhleri, -Âyine-i Zurefâ-**, Haz. Mehmet ARSLAN, İstanbul 2003, s.60. / Sâlim Efendi, **Tezkiretü's-Şu'arâ**, Haz. Adnan İNCE, Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 2005, s. 293,294. / Şemseddin Sami, **Kâmûsu'l-Âlâm**, C.3, Tıpkıbasım, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996, s. 1915. / Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin Efendi, **Tuhfe-i Hattattîn**, Türk Tarih Encümeni Külliyyatı Aded 12, İstanbul Devlet Matbaası 1928, s. 408. / Mehmed Süreyyâ, **Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmaniyye**, II. C., Matbaa-i Âmire 1311, s.101,102. / Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellif-**

Kaynaklara göre asıl adı Seyyid Mehmed'dir. Gedikpaşa Mahal-lesindeki caminin imamı Bıçakçızâde Emir Çelebi diye bilinen Seyyid Halil Efendi'nin oğludur. Kaynaklarda doğum tarihiyle ilgili bilgi bulunmamaktadır. Şefkat Tezkiresi, Bağçe-i Safâ-Endûz ve Sicill-i Osmânî'de ölüm tarihi 1185 olarak verilirken, Hâkim Mehmed Efendi hakkında bilgi veren diğer kaynaklarda bu tarih H.1184 / M. 1770 olarak gösterilmektedir.

İstanbul'da olan Hâkim Mehmed Efendi dönemin ünlü isimlerinden Yanyalı Esad Efendi ve Bursalı İsmail Hakkı Efendi'den ders okumuştur. Sülûs ve nesih hatlarını İsmail Efendizâde Abdi Efendi'den öğrenir, Devhatü'l-küttâb müellifi Suyolcuzâde Mehmed Necib'den kitabet icazeti alır. Gülşenî tarikatının Sezâiyye kolunun kurucusu Hasan Sezai Efendi'den feyiz alan Hâkim Mehmed Efendi, Nakşibendî tarikatına intisap eder. Sadâret Mektûbî Kaleminde bir süre görev yaptıktan sonra hâcegân sınıfına dâhil olur. Ardından da silahdar katibi olur. 4 Mayıs 1753 tarihinde İzzî Süleyman Efendi'nin yerine vakanüvisliğe getirilen Hâkim Mehmed Efendi'nin bu görevi 3 Aralık 1766 tarihine kadar devam eder. Vakanüvislik görevi devam ederken 1753'te haslar mukâtaacısı, 1759'da cebeciler katibi, 1761 Mayıs'ında sipahiler katibi, 1763 Nisan'ında maliye tezkirecisi tayin edilir. 4 Kasım 1766'da ikinci defa cebeciler katipliğine getirilen Hâkim Mehmed Efendi'nin son resmî görevi küçük rûznâmeciliktir.

1184 yılının Regaib gecesinde (25-26 Ekim 1770) vefat eden Hâkim, Haydarpaşa'da Ayrılık Çeşmesi Mezarlığına defnedilmiştir.

Hâkim Mehmed Efendi'nin Eserleri

1. Târîh¹⁸: "Vakanüvis sıfatıyla yazdığı, 1166-1180 (1752-1766) yılları olaylarını ihtiva eden eser iki cilt olup başlıca konularını tayin, tevcih, teşrifat, Hicaz'a surre gönderilmesi, donanmanın Akdeniz'e çıkışı, mevâcib dağıtılması, hırka-i şerif ziyareti, bayram merasimleri, İstanbul yangınları, vefeyât, cami, çeşme ve kütüphane inşası gibi İstanbul ve saray hadiseleri, nadiren de taşra olayları teşkil eder. Müellif naklî tarihçilik geleneğine bağlı olup hâdiseleri bu anlayış içinde ele almış, hakikati lafza feda ederek sebepnetice münasebeti kurma ve mukayese etme ihtiyacı duymamıştır.

leri, C. II, İstanbul Matba'a-i 'Âmire, s. 142,143. / "Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Maddesi", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınları, C.4, s.26-27. / Müctebâ İğürel, "Hâkim Efendi Maddesi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 15, s.189-190.

¹⁸ Eser, Topkapı Sarayı Müzesi B231(1. cilt) B233 (2. cilt)'te **Vakayî-i Devlet-i Aliyye bi-Kalem-i Seyyid Hâkim** adıyla kayıtlıdır.

İnşa sanatındaki ustalığı çağdaşlarınca da kabul edilen Hâkim'in dili çok ağırdır. Nazım ve nesirdeki maharetini göstermek isteyen müellif olayların önemli olanını olmayanından ayırmaya özen göstermemiş, yer yer manzum kıtalar, mensur inşa denemeleri ve çeşitli istitratlar arasında olayların anlaşılmasını güçleştirmiştir. Hâkim'in Tarih'inin müsveddeleri, Mür'it-Tevârih müellifi Şem'dânîzâde Fındıklılı Süleyman Efendi tarafından kaynak olarak kullanılmıştır. Fakat eserden asıl faydalanan Vak'a-nüvis Ahmed Vâsif Efendi'dir. Sadece azil ve tayin kararlarından ibaret olduğunu söyleyerek eseri küçümseyen, ancak 1752-1766 olayları için yegâne kaynak olarak kullanan Vâsif, yaptığı aşırı kısaltmalar yüzünden çok defa vak'aların seyrini takip etmeyi güçleştirmiş, böylece araştırmacıları asıl kaynağa başvurmaktan müstağni kılamamıştır. Eserin bilinen yazma nüshaları Arkeoloji Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul Üniversitesi ve Upsala Üniversitesi kütüphanelerinde bulunmaktadır. Son zamanlarda Marburg'da da bir nüshanın bulunduğu ortaya çıkmıştır. Franz Babinger kitabın M. Norberg tarafından kısmen tercüme edildiğini belirtmektedir.¹⁹

2. Dîvân: Müretteb bir divandır. 422 beyitlik bir hilye-i şerif ile başlar. 1 mesnevi, 9 kaside, 4 tahmis, 4 tarih, 1 terci-i bend, 117 gazel, 5 lugaz, 27 rubai, 14 kıt'a, 3 müfreden oluşan toplam 1341 beyitli orta hacimli bir divandır. Divanda 215 manzume bulunmaktadır. Bunlardan 29'u Arapça ve Farsçadır. Divanın İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümünde TY 1224 ve 5586 numarayla kayıtlı olan iki nüshası bulunmaktadır. 1224 numaralı nüshada müstensih adı bulunmamaktadır. 1224 numaralı nüshanın yaprak sayısı 75, satır sayısı 17'dir. Divan ta'lik ile istinsah edilmiştir. 5586 numaralı nüsha ise oldukça yıpranmıştır. Yaprak sayısı 48, satır sayısı 21'dir. Ta'lik ile istinsah edilmiştir.²⁰

Gerek Târîh'inde gerekse bazı mecmualarda görülen bol miktardaki Türkçe, Farsça, Arapça şiirler ve çeşitli vesilelerle düşürdüğü tarihler, yazdığı nazireler onun güçlü bir şair olduğunu göstermektedir.

¹⁹ Müctebâ İlgürel, "Hâkim Mehmed Efendi Maddesi", TDV İslam Ansiklopedisi, C.15, s. 189.

²⁰ ÇAKIRCI, Mehmet, "Hâkim Mehmed Efendi Dîvânı İnceleme-Transkripsiyonlu Mehtin", Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2006.

4. Acâ'ibü'l-Ahbâr Fî Ahbârî Seyyidi'l-Ahyâr (siyer kitabı)

4. Şerh-i Divân-ı Şevketü'l-Buhâri

Bunlardan başka özellikle Arapça ve Farsça bazı eserlere şerhler olmak üzere yukarıdakilerle birlikte toplam 20 kadar eseri vardır ki şunlardır: Tevhidnâme, Kavâ'idü'l-Fürsî, Şerh-i Kasîde-i Örfî, Şerh-i Rubâ'î-i Hazret-i Mevlânâ, Şerh-i Kasîde-i Ka'b b. Züheyr, Şerh-i Kasîde-i Dimyâtiyye, Nazîre-i Hilye-i Hâkânî, Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ, İşârât, Risâletü'l-Mehdiyyeti'l-Hakîka, Tehlilnâme, Rûhî-i Bağdâdî'nin Terkîb-i Bend'ine Nazîre, Nefhatü'z-zât Ve's-sıfat (Attâr'ın tasavvufî bir eserine şerh), Füsûsu'l-Hikem tercümesi, Mi'râciye, Risâletü'l-Mehdiyyetü'l-Hanefiyye²¹, Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ (Topkapı, Yeni Yayınları, 652)²²

Esas konumuz dışında olduğu için Hâkim Mehmed Efendi'nin bazı eserleri hakkında kısa bilgi vermekle ve bazı eserlerinin de yalnızca adını vermekle yetindik.

Hâkim Mehmed Efendi'nin Hilyesi

Hâkim Mehmed Efendi'nin hilyesinin dört nüshası bulunmaktadır. Bunlardan ikisi İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümü TY 1124 ve 5586 numaralarıyla kayıtlı olan divanın baş kısmında yer almaktadır. 1124 numaralı nüsha, divanın 1b-16a, 5586 numaralı nüsha ise 1b-10b varakları arasındadır. Bu iki nüsha birbirinin aynıdır. Her ikisi de 422 beyittir. Bu çalışmada İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümü TY numara 1124'te kayıtlı olan nüsha esas alınmıştır. Gerektiği yerde 5586 numaralı nüshaya da başvurulmuştur. Diğer iki nüshadan biri Hilye-i Nebî adıyla Millet Ktb. Ali Emîri Manzum 1391'de kayıtlıdır. 17 satır, 15 varak ve 424 beyittir. Diğerisi ise Süleymaniye Ktb., Yazma Bağışlar nr. 813'te Nazîre-i Hilye-i Hâkânî adıyla kayıtlıdır ve 293 beyitli eksik bir nüshadır. Ancak diğer nüshalarla arasında bazı farklar olduğu için edisyon-kritiğe dahil edilmştir.

Hâkim Mehmed Efendi'nin hilyesi aruzun "Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün" kalıbıyla yazılmıştır ve toplam 424 beyittir.

²¹ "Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Maddesi", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınları, C.4, s.26-27. / Müctebâ İlgürel, "Hâkim Efendi Maddesi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.15, s.189-190.

²² Şahin KIZILABDULLAH, "Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Hayatı, Eserleri ve Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Sanatları ABD. Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.

Bütün nüshalarda başlangıç beyti:

Besmeleyle idelim bed'-i mağâl

Şayd ola tâ ki hüma-yı zî-bâl

Bütün nüshalarda bitiş beyti:

Ola biñ kerre tañıyyât u selâm

Ravza-i pâküne ey hayr-ı enâm

Hâkim'in hilyesinde otuz iki başlık bulunmaktadır. Bunlar:

Besmele: 1-57. beyitler arası

Tevhid: 58-103. beyitler arası

Na't: 104-147. beyitler arası

Hz. Peygamber'in tasvir edildiği ana bölüm: 148-407. beyitler arası (boyu: iki başlık altında 148-161. beyitler arası; ten rengi, yüzü: 162-169. beyitler arası; saç ve sakalı: dört başlık altında 170-188. beyitler arası; başı ve saçı: 189-201. beyitler arası; alnı: 202-209. beyitler arası; kaşları: iki başlık altında 210-225. beyitler arası; burnu: 226-233. beyitler arası; yüzü: 234-249. beyitler arası; ağız: 250-257. beyitler arası; gözleri: 258-271. beyitler arası; kirpikleri: 272-281. beyitler arası; boynu: 282-289. beyitler arası; kilosu: 290-298. beyitler arası; göğsü: 299-304. beyitler arası; omzu: 305-309. beyitler arası; bedeni, vücudundaki kılları: 310-317. beyitler arası; avuç içi ve bilekleri: 318-335. beyitler arası; parmakları: 336-342. beyitler arası; ayakları ve yürüyüşü: üç başlık altında 343-374. beyitler arası; peygamberlik mührü: 375-389. beyitler arası; karakteri, yaradılışı: 390-407. beyitler arası)

Hâtime: 408-424. beyitler arası

Bazı kaynaklarda²³ Hâkim'in hilyesinin Hâkânî'ye nazire olduğu söylenmektedir. Ancak Zülfikar Güngör'ün²⁴ de ifade ettiği gibi Hâkim'in hilyesi bu bilgiyi doğrulamamaktadır. "Eserin hiçbir yerinde Hâkânî'nin adı geçmemektedir. Halbuki bu şairimize nazire yazan müelliflerimizin tamamı, onu ve hilyesini övücü ifadelerle eserlerinde zikretmişlerdir. Ayrıca bu eserin tertibi ile Hâkânî'nin hilyesinin

²³Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, C.II, İstanbul Matba'a-i 'Âmire, s. 142,143. / Müctebâ İlgürel "Hâkim Mehmed Efendi maddesi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.15, s.189-190. / Mustafa Uzun, "Hilye", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.18, s. 44-51.

²⁴ Zülfikar Güngör, a.g.t., s.75.

tertibinde de farklılıklar mevcuttur.²⁵ Eserin tertibi konusunda benzer olan tek yön her ikisinin de besmele, tevhid ve na't ile başlayıp hatime kısmı ile son bulmasıdır. Hâkânî, hilyesinde na'ttan sonra "İftitâh-ı Kelâm ve İbtidâ-i Evsâf-ı Seyyidi'l-Enâm" başlığı altında Hz. Peygamber'in vasıflarından ve bunu anlatmanın güçlüğünden, kendisinin bu konudaki acizliğinden bahsederken, Hâkim bunun için ayrı bir başlık açmamış, bu konudaki acizliğini na'tın sonunda dile getirmiştir. Ayrıca Hâkânî, Hz. Peygamber'in vasıflarının anlatıldığı ana bölüme geçmeden önce hilyelerle ilgili iki başlık altında bazı rivayetlere yer vermiş ve konuyla ilgili "Hikâyet-i Hârûn er-Reşîd El-Abbâsî" başlığı altında bir de hikaye anlatmıştır. Hâkânî ancak bu hikayeden sonra gelen ve hilyesini nasıl bir yöntemle yazdığını anlattığı bölümden sonra ana bölüme geçmiş ve işe Hz. Peygamber'in yüzünü vâsfetmekle başlamıştır. Hâkim ise na'ttan hemen sonra ana bölüme geçmiş, ilk olarak da peygamberimizin boyunu tasvir etmiştir. Bundan sonraki peygamberimizin azalarının anlatımındaki sıralama da tamamen farklıdır. Hâkim, peygamberimizin başı, sırtındaki peygamberlik mührü ile bilek ve avuçları için ayrı başlık açmışken Hâkânî'nin hilyesinde bu bölümler bulunmamaktadır. Hâkânî'nin "Hafîfü'l-Lahm Latîfü's-Şahm" başlığıyla peygamberimizin kilosundan ve vücudundaki yağlarından bahsettiği kısım ile Hz. Peygamber'in kendisinin en çok insanoğlu içinde Hz. Âdem'e ve Hz. İbrahim'e benzediğini söylediği bölüm Hâkim'in hilyesinde bulunmamaktadır. Bütün bunlar bize Hâkim Mehmed Efendi'nin, hilyesini Hâkânî'ye nazire olarak yazmadığını düşündürmektedir. Ancak aşağıdaki beyitlerde de görüleceği gibi Hâkim yer yer Hâkânî'nin beyitlerine benzer beyitler de yazmıştır. Bu durumu belki de bir etkilenme olarak düşünebiliriz. Nitekim Hâkânî'nin hilyesi bu alanda çok beğenilmiş ve şöhret bulmuş bir eserdir.

Besmeleyle idelim fetḥ-i kelâm
 Fetḥ ola tâ bu mu'ammâ-yı benâm
 Hâkânî
 Besmeleyle idelim bed'-i maḳâl
 Şayd ola tâ ki hümmâ-yı zî-bâl
 Hâkim
 Bilmeyen şevket-i bismillâhı
 Añlamaz sırr-i kelânullâhı
 Hâkânî

²⁵ Zülfikar Güngör, a.g.t., s.75.

İlall iden müşkil-i bismillâhı

Feth ider genc-i kelânullâhı

Hâkim

İktizâ itdi münezzezh zâtı

Sebeb-i hilkat-i mevcûdâtı

Hâkânî

İktizâ eyledi çünki zâtı

Silk-i nazma çeke mevcûdâtı

Hâkim

İtdi ol demde hemân 'aşk zühûr

Oldı el-kışsa hüveydâ bir nûr

Hâkânî

İlubb-ı zâtiden idüp 'aşk zühûr

Mevc-hîz oldı o dem lücce-i nûr

Hâkim

Şâh-ı kevneyn imâmü'l-ğaremeyn

Cedd-i sibteyn ü nebiyyü's-şakaleyn

Hâkânî

Şeh-i kevneyn resûlü's-şakaleyn

Mâlik-i şer' ü imâmü'l-ğaremeyn

Hâkim

Nice ta'rîf ideyin evşâfiñ

Nice şerh eyleyeyin elçâfiñ

Hâkânî

Nice vaşf eyleyeyim evşâfuñ

İlağ senüñ olmuş iken vaşşâfuñ

Hâkim

Bağma noğşânıma ihşân eyle

'Afv u gufrânımı fermân eyle

Hâkânî

Bî-kesim hâlime imdâd eyle

İlâkimâ bendeñi dil-şâd eyle

Hâkim

Dîdesinde ne idi dîrseñ o al

Dağı çeşminde idi câm-ı vişâl

Hâkânî

Ki beyâzında ola humret ü al

Böyledir mest-i mey-i câm-ı vişâl

Hâkim

Tîğ-ı tevhîd idi ebrû-yı resûl

Görinürdi iki seyf-i meslûl

Hâkânî

Râ gibi hıncer-i ebrû-yı resûl

Tîğ-ı şer' idi cihâna meslûl

Hâkim

Vech-i pâkinde olan lahm-ı laîf

Ne keşîr idi dimişler ne hafîf

Hâkânî

Lahtm-ı pâkîze-i ruhsâr-ı esîl

Ne ziyâdeydi nazarda ne kalîl

Hâkim

Hâkim'in Hilyesine Göre Peygamberimizin Fiziksel Özellikleri

Resûlullah orta boylu olup çok uzun değildi, boyu belki biraz ortanın üstünde idi. Ancak orta boylu olmasına rağmen uzun boyluların arasında herkesten uzun görünürdü.

Teninin rengi süt gibi beyaz da değildi, çok esmer de değildi. Esmere yakın beyaz idi ve pembemsiydi. Parlak ve güzel yüzlü idi.

Saçları ne düz ne de kıvrıkcıktı. İkisinin ortasıydı, gürdü, siyah-tı. Genellikle saçlarını kulak memesine kadar uzatırdı. Bazı rivayetlere göre de saçları omuzlarına ve kürek kemiklerine kadar inerdi. Bazen kulağı etrafında toplardı; ama genellikle dört bölük halinde bırakırdı. Saçları misk gibi anber gibi güzel kokuluydu. Saç ve sakallarında sayılabacak kadar az beyaz vardı. Allah onu yaşlılık alametleriyle kusurlu kılmamıştı.

Başı biraz büyükçe idi, hoştu.

Rengi parlak ve berraktı, yanakları gül gibiydi ve alnı genişti.

Kaşları yay gibi olup gözün ucuna uzanmış idi. Siyahtı, sıkı; fakat birbirine bitişik değildi. İki kaşı arasında bir damar vardı. Gazab anında belirirdi ve peygamberin hiddetlendiğine delildi; ama asla kendi nefsi için kimseyi azarlamamıştı.

Burnu, ay gibi olan yüzünde hoş duruyordu, münasip uzunlukta idi, basık değildi. Onda bir nur yükselirdi. Dikkat etmeyenler ilk anda onu uzun burunlu zannederlerdi.

Sakalları gür olup güzel kokuluydu. Çenesi gül gibi hoştu.

Yanağının eti ne azdı ne de çok. Yanakları çukur ve yumru değildi. Pak yüzünde bir değirmilik vardı. Yüzü etrafa nur saçardı, ayın parlaması gibi parlardı. Kısacası onun güzelliğinin benzeri yoktu.

Ağzı büyükçe olup dişleri seyrekti. Başka bir rivayete göre iki ön dişi seyrekçe idi. O mübarek dişleri beyaz ve berraktı. Konuştuğu veya gülümsediği zaman dişleri inci gibi görünür ve etrafa ışık saçardı.

Gözlerinin hoş bir siyahlığı vardı, büyücek idi. Gözlerinin arası genişti ve akında kırmızılık vardı.

Kirpikleri sık ve uzundu. Siyah saçları gibi kirpikleri de seçkindi. Gözleri ve kirpikleri doğuştan sürmeli gibiydi.

Boynu son derece güzel olup gümüşten daha beyaz idi, berraktı. Ne uzun ne de kısaydı.

Bütün azaları uyumlu idi. Bedeni gül gibi tazeydi, kuvvetliydi. Vücuduna hiç zayıflık gelmemişti. Allah onu bu durumdan uzak tutmuştu.

Göğsü genişti, parlak ve beyazdı, karnıyla aynı hizadaydı. Sırtı ve karnı da göğsü de düz idi.

Omuzlarının arası genişti. Kemik başları (bilek ve diz kapağı gibi oynak yerleri) büyüktü.

Teni nurlu ve parlaktı. Bedeni bir gül yaprağı kadar nazikti. Bütün bedeni kıllı değildi. Göğsünden göbeğine kadar kıllar bir çizgi gibi uzanmıştı. Kollarında, omuzlarında ve göğsün üst kısımlarında kıl vardı.

Bilekleri uzunca, avuçları genişçe idi.

Parmakları itidal üzre uzundu.

Ayakları düz taban olmayıp üzeri düzdü. Yürürken ayağını yere sürmezdi. Öne eğilerek vakar ve sükunetle geniş adımlar atardı, adımları sık olmazdı, acele etmeden yürürdü. Yürürken sanki yüksekte iner gibiydi.

Bir kişiye dönüp bakacağı zaman sadece boynunu çevirip bakmazdı, bütün vücuduyla dönerdi. Diğer insanlar gibi sebepsiz yere etrafına bakılmazdı. Bakışları ibretle doluydu. Gökyüzüne bakacak olsa utanırdı. Bunun için bakışları daha çok yeryüzüne yönelirdi. Ashabıyla birlikte yürürken onları kollayıp gözetmek için arkadan yürürdü. Biriyle karşılaştığında ilk olarak selamı o verirdi. Yürüdüğünde melekler de onun ardı sıra yürürdü.

İki omzunun arasında, daha çok sağ tarafa yakın bir yerde peygamberlik mührü vardı. Bu mühür büyük bir bendi, rengi sarıya yakındı ve etrafı dik duran kıllarla çevriliydi. Kimisi de bunun bir yağ bezesi olduğunu ve renginin de kırmızıya yakın olduğunu söyler.

İnsanların en doğru, en fasih konuşanı idi. Güzel huyluydu. Onu ansızın görenler heybetli görünüşünden dolayı dehşete düşerlerdi, konuşacak güçleri kalmazdı. Ancak onunla aynı ortamda bulunup sohbet ettiklerinde onu çok severlerdi ve devamlı sohbetlerinde bulunmak isterlerdi. Onu vâsf edenler "Ondan evvel ve sonra ona benzer hiçbir kimse görmedim ." demişlerdir.

Der-Ta'rif-i 'Unvân-ı Bismillâhî			
(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)		7	İbtidâ levha-i taqdîre 'alem Besmele resmini çekdikde kalem
Bismillahirrahmânirrahîm		8	Şekl-i taşîilde oldı icmâl Aşl-ı eşyâya olup şûreti dâl
1	Besmeleyle idelim bed'-i maqâl Şayd ola tâ ki hümâ-yı zî-bâl	9	Cevher-i şûret-i harf-i 'adedi Virdi ervâh u 'uqûle mededi
2	Besmele olmasa ger vird-i zebân Murğ-ı nazım eyleyemezdi tayerân	10	Gûyiyâ besmele oldı talsam Bâttın-ı ma'ni-i ism-i a'zam
3	Besmele âyine-i zât oldı Hîlye-i pâkine mir'ât oldı	11	İsm-i a'zamdır anuñ cismine rûh Felek-i ma'rifet-i vahdete yûh
4	Afılayan bismelenüñ cilvesini Fehm ider nûr-ı Hudâ hilyesini	12	Eyledi anı Hudâvend-i 'alîm Târek-i Nazm-ı Celîl'e dihîm
5	Zîver-i tâc-ı kerem besmeledir 'Âlemüñ müşkili bir mes'eledir	13	Heft-ıklîm-i ma'ânî-seyyâr Eyledi seb'a-meşânîde qarâr
6	Hall iden müşkil-i bismillâhı Fetih ider genc-i kelâmullâhı	14	Şevket ü rif'atına eyle nazâr Oldı iclâl ile ser-tâc-ı süver

15	Sünbül-i bâğ-ı tecellî-i vücûd Gül-i şad-berg-i tesellî-i şühûd	30	Meded-i hilâkat-i eşyâya güvâh Medd-i cîd-i 'unuğ-ı bismillâh
16	Kulzüm-i vahdete zâtı gevher Harfinüñ her birisi bir cevher	31	Bâde-i şun'a sebû-yı memlû Topçolu feyz ü hikem tâ-be-gelû
17	Şecer-i bâğ-ı 'atâyâ-yı kıdem Harfinüñ her biri ağşân-ı kerem	32	Kemer-i 'izzetine hançer-i mîm Oldı şûretde mişâl-i hâ-mîm
18	Varaq-ı hil'at-ı şâhî i'râb Şemer-i kût-ı mezâyâ-yı kitâb	33	Lafzatullâhdaki hemze-i zât Buldı zât-ı ahadiyyetde şebât
19	Fethası genc-i kerem fethine dâl Zammesi rıf'at-ı her şân-ı celâl	34	Şûret-i hemzeye gelmekle şü'ün Lâm-ı ta'rife o dem geldi sükûn
20	Cerresi eylemede hafz-ı cenâh Gösterir rûy-ı tevâzu'da necâh	35	Lâm-ı şânî anı itdi te'kid Buldı ta'rîf-i müsemmâ te'yîd
21	Noqtası oldu ruğ-ı âline hâl İhûb-rûluğda bulup hüsn ü kemâl	36	Şûret-i zâhir olan medde-i lâm Gaybet-i zâta delîl oldı tamâm
22	Ma'ni-i vuşlata her cezmi delîl Şeddesi şedd-i va'îd-i tenzîl	37	Çonca-i hâ-i hüviyyet âhir Lafzatullâhda oldı zâhir
23	Harfinüñ meddesi eyler îmâ 'Âlem-i kudse olup râh-nümâ	38	Zât-ı bahta o zamîr itdi rücû' Aña râci'dir uşûl ile lürû'
24	Sîn'e peyveste hat-ı tûlânî Ebru-yı nâsiye-i rûhânî	39	Fikr-i her 'âşık-ı püyende odur Zîkr-i her zinde vü güyende odur
25	Bâ'sıdır bâriqa-i bedr-i celâl Noqtası hilye-i zîbâsına hâl	40	Zîkr-i enfâs-ı zarûrîdir hû Yâd-kerd-i dem-i sûrîdir bu
26	Muttaşıl hemze-i vaşl-ı isme Güviyâ rûğ-ı muhârin cisme	41	Piçiş-i zül' gibi virdi bahâ Ruğ-ı Rahmân u Rahîm'e iki hâ
27	Şûretli olmadı zâhirde 'ayân Rûğ-veş cisme göre oldı nihân	42	Besmele sünbül-i bâğ-ı iclâl Lafzatullâh gül-i şâh-ı celâl
28	Gösterüp gevher-i dendânı sîn Dürç-i hikmetdir o dürre Yâsîn	43	Lâm-ı ta'rîf-i Rahîm ü Rahmân Oldı tekrâr-ı 'atâyâ burhân
29	Uzadır 'âşıkına gerden-i sîm Anı bûs eylemek için leb-i mîm	44	Ebru-yı rûy-ı kerem-pîrâsı Şâhid-i rahmetüñ iki râsı
		45	Çeşm-i câdûsı iki halka-i mîm Sihri Hârût'a iderler ta'lîm

- 46 Çonca-i bâğ-ı riyâz-ı rehamût
Nergis-i râğ-ı hîyâz-ı melekût
- 47 Mécclis-i rahmete ol kâse-i nûn
Bâde-i luğf ile memlû meşhûn
- 48 Noktası kulzüm-i ihsâna güher
Şadef-i nûnı idüp cây u mağar
- 49 Nündur hey'et-i deryâ-yı nevâl
Şekl-i 'iştân-ı siyeh nokta mişâl
- 50 Yâ olup fâşıla-i mîm-i Rahîm
Mevc-hîz oldı yem-i bahr-i 'amîm
- 51 Kulzüm-i rahm idi ol bahr-i kerem
Cûş idüp anda zühûr eyledi yem
- 52 Yâ olup bârika-i bed'-i nizâm
Mülk-i hestîye virüp mîm-i hitâm
- 53 Yâ'nuñ altında olan iki nuqağ
İtdi imâ iki ma'nâyı faqağ
- 54 Rahmet-i 'âlem olan nûr-ı cesîm
İki rahmetle kılandı tevsîm
- 55 Birisi rahmet-i hâş u biri 'âm
Bunı tahkîk bilür ehl-i kelâm
- 56 Zâtını itdi İjudâ 'azze ve cell
Rahmet-i şâmîle-i mağza mağal
- 57 Bu huşûsiyyete behr-i ta'lim
Nâmını eyledi Rahmân u Rahîm
- Tevhîd Be-Cenâb-ı Kibriyâ-i
Müte'âl Cellet 'Azametü Şânihi
- 58 Hâmd o Bî-çûn-ı İjudâ-yı ezele
Mînnet ol pâdişeh-i Lem-yezel'e
- 59 Nâmı her dilde anuñ şu'le-fürûz
'Aşkınuñ kem-şereri 'âlem-sûz
- 60 Gült u gûy-ı sühan-ı puhte vü hâm
Na't-ı vahdetde olur bî-encâm
- 61 Düşmeseydi sühana şiven ü şûr
Rahne bulmazdı sebû-yı mansûr
- 62 Vaşf-ı vahdetde şağın olma dilir
Pençeñi eyleme hem-pençe-i şir
- 63 O şeh-i vahdet-i ferd-i ahadî
Mâlik-i mesned-i mülk-i Şamedî
- 64 Şıf-ı insâna idüp luğf-ı 'amîm
Eyledi rûy-ı keremden ta'lim
- 65 'Alem-i vahdetine oldı güvâh
Ma'ni-i rûşen-i "lâ-Rabbe sivâh"
- 66 Bu tabıl-hâne-i keşretde nevâ
Çalınur gûşuma vahdetle şadâ
- 67 Yetişür vahdet-i zâtına güvâh
Nazar-ı mahv ile eşyâya nigâh
- 68 Luğfına 'âlem ü âdem muhtâc
İjân-ı cûdında kıomaz kimseyi ac
- 69 Lâzım-ı zâtı anuñ vaşf-ı kemâl
Her kemâlâtta bî-şibh ü mişâl
- 70 Sâlike hedreka-i râh u refîk
Piş-i güm râha çerâğ-ı tevlik
- 71 Rahmeti 'âlemiyâna mebzûl
Kendidir kendüsine râh-ı vüşul
- 72 Vahdet-i zâtına âyât-ı Celîl
Ma'ni-i şüret-i insâna delîl
- 73 Mâlikü'l-mülk Hudâvend-i 'azîm
Şâni-i halk-ı cihân İlayy u 'Alîm
- 74 İktizâ eyledi çünki zâtı
Silk-i nazma çeke mevcûdâtı

47. beyit İÜ'de yok.

51a-rahm AE, S / velim İÜ

52b-mîm-i AE, S / resm-i İÜ

55 ile 186. beyitler arası S'de yok.

57a-ta'lim İÜ / ta'zim AE

75	Ola her zerre-i a'yân-ı vücûd İlûccet-i kâfî'a-i nûr-ı şühûd	91	Çârümîn kısmına oldu mesned Mülket-i emn ü recâ-yı sermed
76	Kenz-i mahlî iken ol zât-ı ganî İktizâ itdi zuhûrın ya'nî	92	Bu maḥalden daḫi itdikde güzâr Luḫf ile itdi o kısmı yine çâr
77	Ḥubb-ı zâûiden idüp 'aşk zuhûr Mevc-ḫîz oldu o dem lücce-i nûr	93	Kısm-ı evvelden idüp 'aql zuhûr Oldı 'ilm ile ḫilim şâni-i nûr
78	Didi ol nûra ki sensin maḫşûd Aḫmed ü Ḥâmîd ü Tâhâ Maḫmûd	94	Şâlişi 'işmet ü tevfiḫ oldu Ḥikmet-i Ḥaḫ buña ta'lik oldu
79	Ümmü'l-eshyâdır o pâkîze neseb Budur ümmî laḫab olmaḡa sebeb	95	Çârümîn kısmına bî-reyb ü ḫalel Mesned-i şerm ü ḫayâ oldu maḫal
80	Bâ'is-i ḫilkat-i esyâ oldu Sebeb-i raḫmet-i Mevlâ oldu	96	Luḫf ile çün nazar itdi aña Ḥaḫ Dökdi ruḫsâresi şerm ile 'araḫ
81	On sekiz biñ sene ol nûr-ı şabîḫ Mesned-i kurbda itdi tesbîḫ	97	Oldı her bir 'araḫ-ı kaḫre-i ter Rûḫ-ı pâkîze-i her peygamber
82	Çâr-kısm itdi anı soñra Ḥudâ Birbirinden olup ol kısm cûdâ	98	Kimi ervâḫ-ı şehîd ü şuleḫâ Kimi de ehl-i taḫî vü sü'edâ
83	Kısm-ı evvelden olup 'arş-ı Mecîd Oldı şânîsi ile kürsi bedîd	99	Soñra ol nûrî Ḥudâ-yı müte'âl Perveriş kıldı hezârân meh ü sâl
84	Kısm-ı sâliḡle bulup şûret-i naḫş Ḥâzin-i kürsi vü dârende-i 'arş	100	Tâ zuhûr eyleyicek heykel-i ḫâk Nâzır idi aña çeşm-i eflâk
85	Çârümîn kısmı daḫi itdi tamâm Mesned-i 'izz ü maḫabetde kıyâm	101	'Âşık-ı tal'at-ı dîdâr idi ol Maḫla'-ı tâbiş-i envâr idi ol
86	Anı da eyledi dörde taḫsîm Ḳudret-i şâmile-i Ḥayy u 'Alîm	102	Gelmedin 'âlem-i icâda Şafiy Şâḫ-ı kevneyn idi ol nûr-ı vefiy
87	Ḳalem ü levḫ ü behîşt ü ḫûrân Oldı üç kısım ile ḫilkatde 'ayân	103	Mazḫar-ı zât u şilât olmuş idi Zâtı âyîne-i zât olmuş idi
88	Çârümîn kısmına ber-vech-i nizâm Mesned-i ḫavf daḫi oldu maḫâm		Fî-Medḫ-i Ḥazret-i Sulṫân-ı Kevneyn Şallallâhu 'Aleyhi ve Sellem
89	Çâr kısım itdi anı yine Ḥudâ Ki vire 'âlem-i icâda bahâ		
90	Şems ü meh kevkeb ü ecrâm-ı felek Oldı üç kısım ile meşhûd-ı melek		

- 104 Şeh-i kevnecyn ü resülû's-şakaleyn
Mâlik-i şer' ü imâmü'l-ğaremeyn
- 105 Şûret-i 'âlem-i ma'nî-i ezel
Ma'ni-i şûret-i îcâd-ı milel
- 106 Mecma'-ı mazhar-ı evşâf-ı kemâl
Mazhar-ı mecma'-ı eşnâf-ı celâl
- 107 'İllet ü gâyet-i îcâd-ı şuver
Gâyet-i 'illet-i aḥkâm-ı kader
- 108 Mebde-i neş'et-i âşâr-ı zuhûr
Menşe-i luḫf u meserrât u ḥubûr
- 109 Hey'et-i luḫf-ı tecellî-i cemâl
Peyker-i bâriqa-i şems-i celâl
- 110 Çün nüzûl itdi ḥazîz-i ḥâke
Kûy-ı eflâki aşup fîtrâke
- 111 Necm-i 'Adnân-ı hümâyûn tâli'
Oldı aḫtâr-ı cihâna lâmi'
- 112 Pür-fürûğ itdi tecellî güneşi
Ufûḫ-ı sâḥa-i âl-i Kureşi
- 113 Sâyesi düşmemiş idi ferşe
İlilyesi lik yazıldı 'arşa
- 114 Sâyesi şûret-i eflâk u 'uḫûl
Maḫz-ı envâr-ı tecellîsidir ol
- 115 Sâyesi mihr-i cihân-tâb-ı felek
Pâyesi taḫt-ı mu'allâ-yı melek
- 116 Kâmeti devḫa-i gülzâr-ı vücûd
Sâyesi şu'le-i dîdâr-ı şühûd
- 117 Olmadı ḫadd-i dıraḫt-ı Tûbâ
İlilye-i kâmeti gibi ra'nâ
- 118 Sidre olmadığına aña 'adîl
Şâhid-i 'adl durur Cebḫâ'îl
- 119 Vech-i pâkindeki sîmâ-yı sūrûr
Ṭarab-ı cennet ü nev-ḥande-i ḥûr
- 120 İlilye-i cebhesi meh-tâb-ı felek
Ğurre-i nâşiye-i ins ü melek
- 121 Rûḫ-ı ḫudsîye olup cismi maḫal
Yaraşur olsa cesim ü ebcel
- 122 İlilye-i cismine 'arş oldı meşîl
'Arş-ı ma'nâdır o maḫbûb-ı cemîl
- 123 Ḥaste-i çeşmi olup ḫürû'l-în
Gice oldı gözine ḫuld-ı berîn
- 124 Şekl-i çeşmindeki vaşf-ı eşkel
Âhuvân-ı ḫareme virdi sebel
- 125 Şaf-ı müjgânı siyâh u ehdeb
Nâvek-endâz-ı nişân-gâḫ-ı edeb
- 126 Mû-be-mû her birisi seh-m-i ḫazâ
Ṭayy olur sūr'atine medd-i ḫazâ
- 127 Şekl-i ebrûsı ki olmuşdı ezecce
Mâh-ı nev gibi güşâde eblec
- 128 "Kâbe ḫavseyn" aña ta'bir oldı
Ḫaşları vaşfına tefsîr oldı
- 129 İlilye-i 'ârız-ı pâki meh-tâb
Ṭâḫ-ı ebrûsı cihâna miḫrâb
- 130 Eyledi şun'-ı İudâ-yı mûte'âl
Ğurre-i mâḫı ol ebrûya mişâl
- 131 Vaşf-ı dendâmı olup lû'lü-i ter
Leb-i la'line nümûne kevşer

Başlık: Fi-Medḫ-i İlaḫret-i Sultân-ı Kevneyn İÜ /
Fî

Medḫ-i Sultânü'l-Kevneyn AE

104a-kevnecyn ü AE / kevnecyn İÜ

110b-aşup İÜ / alup AE

115b-melek AE / felek İÜ

132 Böyle bir zât-ı kerîmü's-şânüñ
Ya'ni peygamber-i 'âlî-şânüñ

119b-ḫûr AE / ḫâr İÜ

120. beyit İÜ ve S'de yok.

- 133 Zikr ide midhâtinî Hıyy-ı celîl
Hılye-i pâki ola nazm-ı celîl
- 134 Gâh ide zât-ı şerîfine kâsem
Nağş ide ol kâsemî levhe kalem
- 135 Tâc-ı levlâk ile ta'zîm oluna
Hıllâk-ı pâkine tekrîm oluna
- 136 Nice vaşf eyleyeyim evşâfuñ
Hıağ senüñ olmuş iken vaşşâfuñ
- 137 Eyledim gerçi nice cürm ü haşâ
Midhâtüñde senüñ ey kân-ı 'ağâ
- 138 İylerim 'avluñu her lahza ümîd
İtme cûd u keremüñden nevmîd
- 139 Hılye-i pâküñi nazma kuvvet
Gerçi yok bende buña ehliyyet
- 140 Nice ehliyyet ola bende buña
Olıcağ râh-zenim nefis ü hevâ
- 141 İyle bu bendeñe luşfuñ taşşıs
İt giribânımı ğamdan taşlış
- 142 Bî-kesim hâlîme imdâd eyle
Hıâkimâ bendeñi dil-şâd eyle
- 143 Tâ ki tırduğça bu nüh-tâğ-ı 'alâ
Lâmi' olduğça meh ü necm-i semâ
- 144 Nâzil olduğça taşıyyât u selâm
Ravza-i pâküñe ey Fahr-ı enâm
- 145 Rûşen olduğça ola çarğ-ı bülend
Hıâk-i dergâhı recâya peyvend
- 146 İde bi'z-zât bedî'ü's-semevât
Nice biñ kerre taşıyyât u şalât
- 147 Âl ü aşhâbına bi'l-cümle tamâm
Ola her lahza şalât ile selâm
- 148 Kâd-i ra'nâ-yı şchen-şâh-ı cihân
Ya'ni ol gülbün-i gülzâr-ı cinân
- 149 İ'tidâl üzre idi hûb u laşif
Reşk-i Tübâ idi ol kâdd-i şerif
- 150 Kâd-i mevzûn ile ol nûr-ı bihî
Bâğ-ı şun'a dikilen serv-i schî
- 151 Oldı gûyâ elif-i vahdet-i zât
O gül-endâm-ı tecellî-ğarekât
- 152 Kâmeti oldığına hadd-i vasağ
Vâsıta oldığıdır Hıağğ'a fağat
- 153 Bân-ı gülzâr-ı risâletdir o kâd
Böyle ğalk itmiş anı Ferd ü Samed
- Ve 'an Berâ' Bin 'Azib
radıyallâhu 'anhu: Vehüve ile't-
tûli aqrabu. Ve fi rivâyeti
'Abdullâh İbnü'l-İmâm Ahmed:
Ennehü 'aleyhi's-şalâtü ve's-
selâm fevka'r-reb'ati. Ve 'an
'Âyişe radıyallâhu 'anhümâ:
Kâne yensibü'r-reb'ate. Ve 'an
Ebî Hâle radıyallâhu 'anhu: Kâne
eşvâle mine'l-merbû'î ve aqsara
mine'l-müşezzeb.
- 154 Bu rivâyât ider anı izhâr
Ki ola kâdd-i nebiyy-i muğtâr

Başlık: Resûlullah orta boylu olup çok uzun de-
ğildi, kısa da değildi.

Başlık: Berâ bin Azib radıyallâhu anğ diyor ki: O
(Hz. Peygamber), uzuna yakın boyluydu. Ab-
dullah İbni İmâm Ahmed'in rivayetine göre:
Hz. Peygamber'in boyu ortanın üstünde idi.
Ayşe radıyallahu anhümâ diyor ki: Orta ve
düzgün boylu idi, eğerse orta boya yakın görü-
nürdü. Ebî Hâle radıyallâhu anğ diyor ki: Orta
boyludan uzunca idi; fakat çok uzun boyludan
uzun değildi yani orta boylu olduğu halde uzun
boyluların yanında onlardan uzun görünürdü.

143a-tırduğça İÜ / durduğça AE

146a-bedî'ü's-semevât İÜ / bedî'ü'n-nesemât AE

- 155 Azacığ hâdd-i vasa'adan atıvel
Reb'adan olmaya hem daği eçal
- 156 Eyleyenler bu maħalde tedkîk
Eylemiş beynehümâyı tevflk
- 157 İki bâlâ kad arasında meger
Olsa idi eger ol fâhr-ı beşer
- 158 Görinürdi ikisinden bâlâ
Vasa'ü'l-kadd iken ol sidre-nümâ
- 159 Düş-ı pâkizesi hengâm-ı ku'üd
Hem-nişininden olurdi memdüd
- 160 'İzz ile münferiden itse hırâm
Görinürdi vasa'ü'l-kâme tamâm
- 161 Vasa'ü'l-kâme idi gerçi resül
Mu'ciz idi kad-i ra'nâsına ol
- 162 Ezherü'l-levn idi ol fâhr-ı cihân
Bir gül-i tâze idi rûyı hemân
- 163 Sûd gibi olmadı aq u emhaq
Pek siyeh-çerde degildi mu'laq
- 164 Rûy-ı pür-tâbı degildi esmer
Gül-i ra'nâ gibi idi ezher
- 165 Ma'la'-ı nûr idi ol vech-i cemil
Yüzine 'âşîk idi Cebrâ'îl
- 166 Zâtını kılmış idi çünki İudâ
Muşhaf-ı hüsn-i tecellî-i bahâ
- 167 Yed-i kudretle olunmuş taşvîr
Sûre-i Nûr'a cemâli tefsîr
- 168 Şems-i envâr idi ol pâk-cebîn
Şeb-çerâğ-ı harem-i 'ilîyyîn
- 169 Hayrêt-efzâ idi ol vech-i şabîh
İlûb-rûyân-ı cihân içre melîh
- 170 İhtilâl' eylediler çünki ruvât
Böyledir müttefik-i ehl-i şîkât
- 171 Sümrete mâ'il olan 'ârîz-ı hûb
Olmuş idi yine hümretle meşûb
- 172 Gül-i rûyında olan reng-i sefid
İlumret olurdi beyâzında bedid
- 173 Böyledir çünki rivâyât-ı şahîh
Mûy-ı dil-cûy-ı şehen-şâh-ı faşîh
- Ve reva'l-Beyhakiyyü 'an Enes
Bin Mâlikin rađiyallâhu 'anhu:
Kâne ebyaza beyâzuhu ile's-
sümreti. Ve 'an İbni 'Abbâs
rađiyallâhu 'anhümâ: Kâne
laħmuhû ve cismuhû aħmere ile'l-
beyâzi şallallâhu 'aleyhi ve
sellem.
- Velâ bi'l-ebyazi'l-emhaki velâ
bi'l-âdemi. Ve 'an Enes Bin
Mâlik rađiyallâhu 'anh: Kâne
şallallâhu 'aleyhi ve sellem:
Ezherü'l-levni ve kâne ebyaza
melîhu'l-vechi.
- Velâ bi'l-ca'di'l-ka'atî velâ bi's-
sebtî.

Başlık: Resulullâhın tenlerinin rengi kireç gibi beyaz olmayıp esmer de değildi, kırmızıya karışık nûrânî beyaz idi. Enes Bin Mâlik radiyallâhu anhtan rivayet edilmiştir: Parlak yüzlü idi, beyaza yakın güzül yüzlü idi.

Başlık: Beyhaki, Enes Bin Mâlik radiyallâhu anhtan rivayet ediyor: Peygamberin (yüzü de) esmere yakın beyaz idi. İbni Abbas radiyallâhu anhümâdan: Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in etinin rengi de cisminin rengi de beyaza yakın kırmızı (pembemsi) idi.

Başlık: Saçları ne düz ne de kıvrıkcıktı, ikisinin ortası idi.

173b-şehen-şâh-ı faşîh İÜ / şehen-şâh u şabîh AE

- 174 Ne kıvırcık idi gâyet ne dirâz
Bu iki vaşf'dan oldu mümtâz
menkibeyhi şallallâhu 'aleyhi ve sellem.
- 175 Zül'l-i müşgîn-i dil-ârâsı anuñ
Nûr-ı çeşmiydi şeb-i isrânuñ
183 Böyle naql eylediler cümle fuhûl
Hıfbret-âşâr-ı ahâdiş ü nûkûl
- 176 Oldı âşüftesi âsüde iken
Dil-i hûn-âbe-i âhû-yı Hutun
184 Kâmil-i müşg-i seffî'ü'l-ümmet
Çoğ idi ya'ni 'azîmü'l-cümmet
- 177 Oldı zencîr-i dil-i rûhânî
Târ-ı gîsû-yı 'abîr-efşânı
185 Bâğ-ı cennetde biten sünbül idi
Cennetüñ sünbülü ol kâkül idi
- Vemâ kâne fi re'sihî ve lihyetihî
'işrûne şa'reten beyzâ'e. Ve 'an
Enes radiyallâhu 'anhu: Lem
yeşinhullâhu bi'ş-şeybi şallallâhu
ve sellem teslîmen keşîrâ.
186 Ekşeri kâkülün ol mâh-mişâl
Güş-ı pâkine iderdi irsâl
- 178 Böyle naql itdi ruvât-ı ümmet
Nükte-güyân-ı şîkât-ı millêt
187 Târ-ı müşgînini itse ber-düş
Âhu-yı cenneti eyler bi-hüş
- 179 Lihye vü re's-i şerîfnde sefid
Az idi fi'l-meşel ilseñ ta'did
188 Leyle-i qadr idi ol zül'l-i siyâh
Ve'd-duhâ pertev-i rûyına güvâh
- 180 İtmedi anı İjudâ 'azze ve cell
İlâlet-i 'ârızâ-i şeybe mağal
Ve kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem
'azîmü'l-hâmeti ini'nferekat
'aķîkatuhû ferrekahâ ve illâ felâ
yücâvizü şa'ruhû şahmete üzneyhi
izen hüve vefferehû.
- 181 Şeybden gerçi olunmazsa nûfûr
Anda fi'l-cümle gelür tab'a fütûr
189 Mest-i medhüş-ı cemâl-i ezeli
İjûb-rûyân-ı cihânüñ güzeli
- 182 Zâtını çünkü İjudâ kıldı hasen
Şeyb olmadıdır müstaşsen
190 Vaşf iden hilye-i 'âlî-nesebüñ
Didi bu vech ile ol zü'l-hasebüñ

Ve kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem: 'Azîmü'l-cümmeti ilâ şahmeti üzneyhi. Ve fi ba'zi'r-rivâyâti: İlâ ketifeyhi ve menkibeyhi ev yağribu

Başlık: Allâh'ın salat ve selâmı onun üzerine olsun, peygamberin gür olan saçları kulak memelerine kadar ulaşırdı. Bazı rivayetlerde: Saçları omuzlarına ve kürek kemiklerine kadar inerdi veya kürek kemiklerine dokunurdu.

Başlık: Allâh'ın salat ve selâmı onun üzerine olsun, peygamberin saçları büyükçe olup eğer saçları kendiliğinden iki tarafa ayrılrsa onu öylece bırakır, başının iki tarafına uzatırlardı; eğer böyle değilse kendi hâline toplu bir şekilde bırakırlardı. Saçını uzattığı vakit kulak memesini geçmezdi.

Başlık: Onun saç ve sakallarında yirmi kadar beyaz kıl ya vardı ya yoktu. Enes radiyallâhu anhtan: Allâh, peygamberi yaşlılık alametleri ile kusurlu kılmamıştır.

- 191 Ser-i iclâlini ol Hıyy u 'Alîm
Zât-ı vâlâsı gibi itdi 'azîm
- 192 Ya'ni ol re's-i hümâyûn-ı şerîf
Rûy-ı hulkında 'azîm idi laîf
- 193 Cem' idüp mûyını semt-i gûşa
Hıyret-efzâ idi 'aql u hûşa
- 194 Tağıdup gâhi o 'anber-şikeni
Eyler âşüfte gazâl-ı Hıuten'i
- 195 Ekşer ol kâkül-i 'anber-bûyı
Dört bölük cylemek idi hûyı
- 196 İki bölügi inüp gûşına dek
İrişür ikisi tâ dûşına dek
- 197 Târ-ı zülfinden ider taşra zuhûr
Gerdeninden görinen lem'a-i nûr
- 198 Berķ urup 'âleme ol nûr-ı ziyâ
'Aşıkuñ çeşmine virürdi cilâ
- 199 Leyli-i zülfi-i 'abir-efşânı
İtdi mecnûn dil-i insânı
- 200 Degil insân aña âşüfte melek
Döner 'aşkıyla bu nüh-çarh-ı felek
- 201 Anberin-turresinüñ her târı
Felegin kevkeb-i gîsû-dârı
- Kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem
ezherü'l-levni vesî'u'l-cebîn.**
- 202 Böyledir naql-ı şarih-i eşher
İtdiler böyle rivâyet ekşer
- 203 Ezherü'l-levni idi sultân-ı rüsûl
Ya'ni pek aĝ idi ol 'ârız-ı gül
- 204 Şafvet üzreydi beyâzı ammâ
Hıumret-âlûd idi ol mâh-liķâ
- 205 Daĝı ol cebhe-i pür-nûr-ı hıubûr
O meh-i enver-i sîmâ-yı sürûr
- 206 Vüs'at üzreydi o meh-tâb-ı şühûd
Mevc-i envâr-ı melâ'ik mescûd
- 207 Şaflhasında o cebînüñ mersûm
Kalem-i kudret ile naķş-ı 'ulûm
- 208 Lem'a-pâş olmada ol nûr-ı cebîn
Muşhaf-ı hûsnine âyât-ı mübîn
- 209 'Âleme eyler idi baķş-ı ziyâ
Farķ-ı envâr ile ol cebhe-gûşâ
- Ezeccü'l-havâcibi sevabiĝa fi
ĝayri ķarenin.**
- 210 Böyle naql eyledi erbâb-ı nûķûl
Ya'ni ebrû-yı dil-ârâ-yı resûl
- 211 Şöyle ra'nâ idi bârik ü siyâh
Ki anuñ mişli idi ĝurre-i mâh
- 212 Mûy-ı ebrûsı idi gerçi füzûn
Hıâcibeyni degil idi maķrûn
- 213 Râ gibi hıanķer-i ebrû-yı resûl
Tiĝ-ı şer' idi cihâna meslûl
- 214 Hıam-ı ebrûsına üftâde hilâl
Câmi'-i ķurbda mihrâb-ı cemâl
- 215 Kıtble-gâh idi kaşı Cibril'e
Medd-i bismillah idi tenzile
- 216 İtdi ferķmân-ı risâletde Hıudâ
Şekl-i ebrûsını ĝuyâ tuĝrâ

Başlık: Allah'ın salat ve selâmı onun üzerine
olsun, renkleri hennak ve beyaz olup alını geniş-
ti.
202b-rivâyet İÜ, S / rivâyât AE

Başlık: Kaşları yay gibi olup gözün ucuna uzan-
mış idi. Son derece güzel, ince, birbirine ya-
kındı; fakat bitişik değildi, arası açıktı.
214b-Câmi'-i AE, S / Ka'be-i İÜ

217	Kaşları vaşfin idenler tahrîr "Kâbe kavseyn" ile eyler ta 'bîr	228	Semt-i ebrûya yaîn bâlâsı Ya'ni anuñ cihet-i a'lâsı
218	Ben didim itdi Hudâ 'azze ve cell Maḥla'-ı şalḥa-i dîvân-ı ezel	229	Nûr ile mümteli olmağla şehâ Mürtelî' zann olunurdu gûyâ
219	Cebhesi maḥla'-ı envâr-ı vesîf İki ebrûsı nişân-ı tevķî'	230	Bu celâletle o zât-ı ekrem Görüntürdi nazar itdikde eşem
	Beynehümâ 'ırķun yedurruhu'l- ğazabu.	231	Şanki ol bîni-i ra'nâ hey'et Gonca-i lâle-i bâğ-ı cennet
220	Vaşf idenler o şeh-i zü'l-hasebi İlâşimî-nesl ü Kureyşî-nesebi	232	Gûyiyâ kim elif-i vahdet-i zât Şekl-i bîni-i 'abîrû'n-nel'çhât
221	Didiler var idi bir ince tamar Kaşları arasın itmişdi maķar	233	Nefḥa-i bûy-ı tecelliydi aña Erec-i ũib-i rızâ ķurb-ı Hudâ
221	Gâh olup ol reg-i mîzâb-ı celâl Cûy-ı hiddetle ũolardı fi'l-hâl		Ve kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem kesge'l-hıyeti temelle'e şadrahû sehlû'l-ḥaddeyni. Ve fi rivâyeti'l-Beyhakî: Seylû'l- ḥaddeyni. Velem yekûn bi'l- muṭahhami velâ bi'l-mûkelsemi ve kâne fi vecihi tedvîrûn yetele'le'ü vecuhû tele'lü'e'l- ķameri leylete'l-bedri şallallâhu 'aleyhi ve sellem.
223	Zâhir olsa o reg-i pâk-i nebîl Ğazab u hiddete olurdu delîl		
224	Nehy-i İlaķ olmadı yerd müdâm İtmez idi ğazab ol faḥr-i enâm		
225	Kimseyi itmedi aşlâ âzâr Kendi nefsi için ol niĝû-kâr		
	Aķne'l-'ırnine lehû nûrun yaḥsebhû men lem ye- te'emmelhu eşemme.	234	O şehen-şâhî şehen-şâhânûñ Ya'ni peyĝamber-i 'âli-şânûñ
226	Şekl-i bîni-i celâlet-efzûn Mâh-rûyında laṭîf ü mevzûn	235	Lihye-i pâk-i 'abîr-efşânî Müşğ-sâ idi 'aceb nûrânî
227	İjûb u maṭbû' idi ğâyet de laṭîf Zînet-i ḥüsn idi ol enf-i münîf	236	O meḥâsin ki anuñ sinesine Berķ ururdu ğümüş âyinesine

Başlık: İki kaşı arasında bir damar olup gazap
anında belirirdi.

Başlık: Burun basık olmayıp münasip uzunlukta,
ince idi ve onda bir nur yükselirdi. Dikkat et-
meksizin bakanlar ilk anda uzun burunlu zan-
nedilerdi.

Başlık: Peygamberin sakalı gür olup yanakları düz
idi. Sinesine ışık, zinet verirdi. Beyhakî'nin ri-
vayetinde: Yanakları çukur ve yumru değildi,
kırmızısı kırmızı akı ak idi. Yüzü değirmi idi;
fakat çok da değirmi değildi. Yüzleri bedir ge-
cesinde ayın parlaması gibi parlardı. Allah'ın
salat ve selamı onun üzerine olsun.

- 237 Gül gibi çün o zenahtân-ı laţîf
Sib-i i'câz idi hilkatde şerîf
- 238 Giyeh-i mihr idi ol lihye-i pâk
Çemen-i gülşen-i bâğ-ı levlâk
- 239 Ruğ-ı pür-nûr-ı habîbü's-şakaleyn
Vaşf idenler didi sehlü'l-ğaddeyn
- 240 Lağm-ı pâkîze-i ruşsâr-ı esil
Ne ziyâdeydi nazarda ne çalîl
- 241 Beyhaķî didi esilü'l-ğad aña
Sehl-i ħaddir demek olur ma'nâ
- 242 Ba'zı râvî-i şemâ'il dağî dir
Vech-i pâkinde var idi tedvîr
- 243 Yoğ idi vechine mânend ü şebîh
Vechi yok itmede mâha teşbîh
- 244 Yüzi mir'ât-ı cemâl-i Ħağ idi
Zâtuñ envârına müstağrağ idi
- 245 Vech-i pâkindeki nûri her ân
İdüp eçrâf-ı cihâna leme'ân
- 246 Nitekim bedr-i cihân-tâb-ı semâ
Virür eçrâfa nice nûr u ziyâ
- 247 Rûy-ı pâkinde anuñ şu'le-i nûr
Gün gibi 'âleme eylerdi zühür
- 248 Maţla'-ı nûr idi ol şems-i hüdâ
Maşrıķ-ı feyz-i cihân-tâb-ı ziyâ
- 249 İlâşılı ħüsnine olmazdı nazîr
Pür-fürûğ olmada meh-tâb-ı münîr
- 250 Ħikmet ol la'l-i lebe mülhem idi
Dehen-i pâki zâlî'u'l- fem idi
- 251 Gûyiyâ müşg-i fem-i pâk-i resûl
Çonca-i gülşen-i i'câz idi ol
- 252 Hem o pâkîze mübârek dendân
Deheninden ider idi leme'ân
- 253 Âb-dâr idi vü berrâk u sefid
Lem'asından olup envâr bedîd
- 254 Dürc-i la'linde şenâyâsı anuñ
Seyrek idi o şeh-i devrânûñ
- 255 'İzz ü devletle tekellümde iken
Dür-i dendânı olup şu'le-fiken
- 256 Der ü divâra virür nûr u ziyâ
Mütebessim ola ol bedr-i dücâ
- 257 Dür-i şevvâr idi ol gevher-i pâk
Buldî anuñla şeref tâk-i erâk
- Ed'acü'l-'ayneyn. Ve 'an 'Alî
kerremallâhu vecheh: Kâne
şallallâhu 'aleyhi ve sellem
esvedü'l-ğadeķati. Ve fi rivâyetin:
Kâne encelü. Ve 'an Câbir Bin
Semürete: Eşkelü'l-'ayni. Ve ķile
li's-Semmâk vehüve'l-merviyyü
'indemâ: Eşkelü'l-'ayni feķâle
tavîlün şakķa'l-'ayni şallallâhu
ta'âlâ 'aleyhi ve sellem.
- 258 Siyeh-i çeşm-i Ħudâ-bîn-i resûl
Pek siyâh idi laţîf ü maķbûl

Dalî'ul-femi müfellecü'l-esnâni.
Ve fi rivâyetin: Eflece'l-
şinyeteyni izâ tekelleme yürâ
ke'n-nûri yahrucu min şenâyâh
şallallâhu 'aleyhi ve sellem.

Başlık: Ağzı büyükçe olup dişleri seyrekli. Başka
bir rivayette: İki ön dişleri seyrekçe idi, konuş-

tukları zaman dişler inci gibi görünür ve bu in-
ciler arasında nur belirirdi. Allah'ın salat ve se-
lamı onun üzerine olsun.

Başlık: Gözleri kara ve büyücek idi. Hz. Ali
kerremallâhu vechehten: Peygamberin göz be-
bekleri siyah idi. Başka bir rivayette: Büyük,
iri gözlü idi. Câbir Bin Semüret'ten: Gözleri-
nin akında biraz kırmızılık vardı. Semmâk'tan:
Gözlerinin arası genişti (badem gözlü idi), göz-
lerinin akında kırmızılık vardı. Allah'ın salat
ve selamı onun üzerine olsun.

259	Mest-i şahbâ-yı tecellî-i cemâl 'Âşık-ı nûr-ı cemâl-i Mûte'âl	273	Hem siyâh idi şık idi vü dirâz Târ-ı gisûları gibi mümtâz
260	Siyeh-i çeşmi süveydâ-yı derûn Nigehi bâ'îş-i sevdâ-yı cünûn	274	Şâhid-i leyle-i mi'râc idi ol "Kuhl-ı mâ-zâg" ile olmuş mekhûl
261	"Kuhl-ı mâ-zâg" ile olmuşdı siyâh 'Ayn-ı 'ibretle olunsaydı nigâh	275	Mülk-i cân u dil-i hûrâna meger Nâvek-i nâz idi ol kirpikler
262	Ba'zılar dîdi ki olmuşdı sehel Nergis-i çeşm-i siyâhı encel	276	Nevk-i müjgânına olmuşdı nişân O şehen-şâh-ı cihânun dil ü cân
263	Vâsi'ü's-şakq idi ya'nî mergûb Çeşm-i âhû gibi tûlânî vü hûb	277	Gird-i çeşminde o müjgân-ı siyâh Mû-be-mû 'aklı iderlerdi tebâh
264	Eşkelü'l-'ayn idi didi Câbir Böyledir ma'ni-i eşkel zâhir	278	Çeşm-i şehbâzına iki per idi Şehper-i 'işve ile hem-ser idi
265	Ki beyâzında ola humret ü al Böyledir mest-i mey-i câm-ı vişâl	279	Müje-i nergis-i ra'nâ-yı resûl Şayd-ı şîr eyleyen âhû idi ol
266	Ma'ni-i eşkele didi Semmâk Ki odur râvi-i ehl-i idrâk	280	Kuhl-ı zâtî-i tecellî evvel İtdi ol nergis-i nâzı ekhel
267	Vâsi'ü's-şakqa ki didi encel Hem bu ma'nâya dimişdir eşkel	281	İktihâl itnese idi farazâ Ekhelü'l-'ayn idi ol nûr-ı lûdâ
268	Hayret-elzâ idi ol nûr-ı başar Luğf ile cylese tevcih-i nazar		Kâne 'unuqahû ceydü dümyetin fi şafâ'i'l-fıddati.
269	Dil-şikâr idi o şeh-bâz-ı cihân Lâne-i 'arş iderdi tayerân	282	Hilye-gûyân-ı cemâl-i nebevî Vâşifân-ı siyer-i Muştâfavî
270	Mest-i şahbâ-yı nigâhı Cibrîl Çeşm-i âhûsına dil-beste halîl	283	Didiler gerden-i maşbûb-ı cclîl Sîmden aq idi berrâk u cemil
271	Kurretü'l-'ayn-ı gazâlân-ı berîn Haste-i çeşmi idi hûrû'l-'în Ehdebü'l-eşfâr.	284	İ'tidâl üzre idi hûb u laşîf Şâf'u matbû' idi gâyet de şerîf
272	Didiler râvi-i âşâr u uşûl Ya'ni müjgân-ı şaf-ârâ-yı resûl	285	Didiler ol 'unuq-ı berrâqa Nûrdan şem'a idi âfâka

260b-bâ'îş-i sevdâ-yı cünûn İÜ, AE / 'ayn-ı
tecelli-i şü'ûn S
Başlık: Kirpikleri sık ve uzundu.

Başlık: Peygamberin boyunları son derece güzel
olup, gümüş gibi parlak, temiz, saf ve berrak
idi.

- 286 Egmeyen gerden-i rıkkıyyet añâ Meh-i Ken'ân ise baqmam meşelâ
- 287 'Âlemün gerdenine minneti tavk Şehd-i luflî dehen-i 'âleme zevk
- 288 İtdi ser-germ o cihân sulţânı İlaşre dek nüh-felek-i gerdânı
- 289 Hâşılı hüsn-i gelû-sûzı anuñ Zübde-i şun'ı idi Mevlâ'nuñ
- Mu'tedilü'l-halkı bâdinün mütemâsikün.
- 290 Didiler cümle ruvât-ı ümmet Ya'ni ol şâhib-i dîn ü millet
- 291 Mütenâsib idi a'zâları hep Ya'ni hilkatde şerif ü enseb
- 292 Kuvvet-i tâm u şecâ'atle tamâm Halk olundu beden-i fâhr-ı enâm
- 293 Gül gibi cismi tarâvetde idi Nür-ı maḥz idi leţâfetde idi
- 294 Ya'ni anda yoḡ idi istirḥâ Mütemâsik idi cümle a'zâ
- 295 Gelmedi cismine hiç za'f u fütür Hâk anı itdi bu ḥâletden dūr
- 296 Böyle naql eyledi aşḥâb-ı kirâm Bu idi mu'cize-i fâhr-ı enâm
- 297 Cism-i pâkindeki nîrûy u kuvâ Yetmiş âdem kadar idi meşelâ
- 298 Hâşılı hilkat-i a'zâ-yı şerif Ter ü tâzeydi bu kuvvetle laḥif
- 'Arîzu's-şadı sevâ'e'l-batni ve'z-zahri ve's-şadı.
- 299 Zübde-i rütbe-nişân-ı şudür Hilye-gûyân-ı şikât-ı cumhûr
- 300 Didiler olmuş idi şadr-ı nebî Pür-şafâ bir gümüş âyine gibi
- 301 Hem 'arîz idi laḥif idi vesî' Genc-i râz itd'anı Hâllâk-ı bedî'
- 302 Vüs'at-i şadr-ı şerifî ma'lûm Şıḡdı zîrâ añâ esrâr-ı 'ulûm
- 303 Sine-çâk itdi mehi 'aşkı ile Dâḡ-ber-dildir anuñ şevki ile
- 304 Şikem-i pâk ile ol zâhr-ı şerif Şadr-ı pâki gibi hem-vâr u laḥif
- Ba'ide mâ-beyne'l-menkibeyni daḥme'l-kerâdisi.
- 305 Böyledir müttelîk-i chl-i nuḡûl Ki ser-i dūş-ı hümâyûn-ı resûl
- 306 Sâ'ire nisbet ile a'zam idi Yaşşı yağrınılı idi eḥşam idi
- 307 Hem daḡı rûkbeleri mirfâk ile Zâḡm idi hilkatı emr-i Hâk ile

Başlık: Göğüsleri geniş olup karınlarıyla bir hizadaydı, sırtı ve karnı da göğsü de düz idi.

299a-nişân-ı İÜ, S / şinâsân-ı AE

299b-şikât-ı AE, S / niḡâb-ı İÜ

300b-Pür-şafâ S / Simden İÜ, AE

301b-Hâllâk-ı İÜ, AE / Hâyı u S

Başlık: İki omuzlarının arası geniş idi, mafsâl kemikleri, kemik başları (bilek ve diz kapağı gibi oynak yerleri) büyük idi.

286a-Egmeyen İÜ / Eymeyen S

Başlık: Etine dolgun ve çok zayıf olmayıp bütün azası ahenkli ve mütenâsib idi.

293b-Nür-ı maḥz idi leţâfetde idi S / Kuvvet-i tâm u şecâ'atde idi İÜ, AE

- 308 Ser ü dūşı arası oldu ba'îd
Ya'ni etvâr-ı şehâmetde mezîd
tavîlüz-zendeyni rahbe'r-
rahâteyni.
- 309 Hilkat-i pâki şecî'ü'l-etvâr
Cism-i pür-nûri cesîm ü hem-vâr
318 Dağı ol seyyid-i 'âli-ḥasebün
Ya'ni ol şâh-ı Kureyşî-nesebün
- Envere'l-mütecerredi ecredü zû-
mesrûbetin. Ve fî rivâyetin:
Dağkû'l-mesrûbeti mevşûlün
mâ-beyne'l-lebbeti ve's-sürreti
319 Ser-i dūşı ile bâzû-yı şerîf
Dağı hem sinesi fevķinde laţîf
- 320 Mûylar var idi anda didiler
Giyeh-i müşğ idi yâḥud 'anber
- 310 Ten-i pür-nûr-ı ḥabîb-i ekrem
Mûydân 'âri idi dirler hem
321 Hûsn-i ḥilkatde bu evşâf-ı cemîl
Ṭavr-ı maţbû'ına olmuşdı delîl
- 311 Mütecerred idi mûdan bedeni
Simden şâl' u beyâz idi teni
322 Didiler dağı o nûrû's-şakaleyn
Vâkı'â oldu tavîlüz-zendeyn
- 312 Beden-i pâkini itmişdi Ḥudâ
Nûrdan serd-i berîn-i ra'nâ
323 Füşâhâ dirler anuñ birine kû'
Birisine dağı dirler kürsû'
- 313 Berg-i gülden dağı nâzik-ter idi
Semen-i cennet ile hem-ser idi
324 Ğayre nisbetle tavîl idi sehel
Böyle ḥalk itdi Ḥudâ 'azze ve cell
- 314 Şanki mir'ât-ı tecelliydi tamâm
Bağsañ ol âyine-i nûr-endâm
325 Hûsn-i bâzûda budur ḥilkat-i ḥûb
K'ola her 'uzvî ḥabîbün mergûb
- 315 Var idi bir ḥaṭ-ı ra'nâ mûdan
Sürre-i pâkine dek şadrdan
326 Vâsi'ü'l-kef' idi ol şâh-ı kerem
Kef-i pür-cûdı semâdan ekrem
- 316 Çekilüp sine-i billûr üzre
Ḥaṭ-ı müşğın idi kâfûr üzre
327 Vâsi' idi o kef-i ebr-i 'aṭâ
Oldı her kaṭresi 'ummân-ı sehâ
- 317 Elif-i vahdet-i zât idi o ḥaṭ
Kilk-i ḳudret anı yazmışdı faḳaṭ
328 Her bir engüş-t-i 'aṭâyâ-nesebi
Çeşme-sâr-ı kereme lûle gibi
- Eş'are'z-zirâ'ayni ve'l-
minkebeyni ve e'âliyü's-şadri
329 Parmagından aḳıdup âb-ı revân
Oldı sîr-âb-ı 'aṭâsı 'aṭşân
- 330 Ḳulzüm-i luṭf idi çün ol kef ü
dest
Baḫr-ı fażfaż-ı semâḥat-peyvest

Başlık: Ve fî rivâyetin İÜ, S / Ve fî Rivâyeti't-t-
Tirmizi AE

Başlık: Soyunduklarında ciltleri nurlu ve parlaktı.
Cümle bedenleri kılı değildi. Göğsünden
kamına uzanan bir kıl çizgisi vardı. Bir başka
rivayette: Göğsün üst tarafındaki çukurla gö-
bek arasındaki kıllar bir çizgi gibi uzanmıştı.

311a-mûdan AE, S / mevzûn İÜ

313b-Semen-i AE, S / Sinesi İÜ

Başlık: Kollarında, omuzlarında ve göğsün üst
kısımlarında kıl vardı, bundan başka vücudun-
da kıl yoktu. Bilekleri uzunca, avuçları geniş
idi.

- 331 Hem vesî' idi lahîm idi şerîf
Gâyetü'l-gâye nu'ûmetde laîf
- 332 Lînet-i dest-i şerîfînde enes
Aña mânend-i harîr itmedi mes
- 333 Kâdem-i pâk-i sa'âdet-mağdem
Lînet-i destine mânend idi hem
- 334 Nûr-ı çeşmim olan ol pâ-y-ı teref
Virdi 'arş u felege zîb ü şeref
- 335 Başmasa 'âlem-i imkâna kâdem
Zâhir olmazdı bu şahrâ-yı 'adem
- Kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem
sâ'ilü'l-eṭrâfi ḥumşâne'l-
ahmeşeyni.
- 336 Râviyân eylediler böyle beyân
Ki ser-engüşt-i resûl-i Yezdân
- 337 Kâlem-i şun' idi mevzûn u laîf
Mu'tedil hilkat-i ra'nâsı şerîf
- 338 Gûyiyâ ol kef-i pür-cûd-ı kerem
Nûr idi râhesi engüştî kâlem
- 339 Seyelân-ı kereme mâ'il idi
Kân u deryâ o kefe sâ'il idi
- 340 Vasat-ı pâ-y-ı şerîfî ekrem
Ḥamş idi yire toḡunmaz idi hem
- 341 Tûde-i 'anbere başsaydı eger
Eylemezdi hiç aña naḡş u eşer
- 342 Lîk vaz' eylese bir senge kâdem
Eşeri anda nümû-dâr idi hem
- Mesîḫa'l-kademeyni yenbû
'anhûme'l-mâ'u izâ ezâle zâle
kal'an ve yemşî hevnen zerî'a'l-
mişyeti izâ meşâ ke'ennemâ
yenḡaṭṭu min şabebîn.
- 343 Didiler hem daḡı ol pâ-y-ı şerîf
Emler ü leyyin idi ḡûb u laîf
- 344 Meşy iderken kâdem-i pâki hemân
Şanki ḡâb üzre serî'ü'l-cereyân
- 345 Yire sürmezdi mübârek pâyin
Ḳul' idi meşyde aña âyîn
- 346 İrtifâ' üzre ider itse ḡırâm
Yire sürmez ayaḡın fâḡr-ı enâm
- 347 Hem şalınmazdı o şîrîn-reftâr
Yürise zâhir olur ḡilm ü vaḡar
- 348 Meşy-i pâkinde idi hevñ ü 'alâf
Eylemişler bunu taḡḡîḡ eslâf
- 349 Vâsi'ü'l-ḡaṭve idi meşy-i resûl
Şîḡ adım atmayup olmazdı 'acûl

Başlık: Ayakları düz taban olmayıp üzeri de düz idi, (dökülen) su durmayıp akardı. Yürürken ayaklarını yerden kuvvetle kaldırır., (sağa sola sallanmadan biraz) önlere eğilerek vakar ve sükunetle çabuk ve uzun adımlarla (accele etmeksizin) yürürlerdi. Yürürken sanki yüksekten iner gibiydi.

346a-itse İÜ, AE / ise S

Başlık: Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun, peğamberin parmakları itidal üzere uzun idi, ayakları düz taban olmayıp üzeri de düz idi.

- 368 Öñce yürür idi aşhâb-ı güzîn
Gelür ardınca o şâhen-şeh-i dîn
- 369 Bed' iderlerdi selâma her gâh
Gördiği mü'mine ol nûr-ı İlâh
- 370 Mâni' olmazdı anuñ rıf'atına
Ya'ni ta'lîm idi bu ümmetine
- 371 Şaff-i emlâk olur ardınca zihâm
'Azm-i râh itse ger ol fahr-ı enâm
- 372 Cebre'il gâşiye-ber-dûşu anuñ
'Avn-ı Hâk hem-reh ü hem-dûşu anuñ
- 373 Sipeh-i mülki sürûşân u melek
Her gören dir aña "el-'izzetü lek"
- 374 Mevkib-i nuşreti şîrân-ı humât
Âl ü aşhâbı dilîrân-ı kûmât
- Beyne ketifeyhi hâtemü'n-
nübüvveti vehüve hâtemü'n-
nebiyyîne ecvedü'n-nâsi şadren.
- 375 Böyledir müttefik-i cümle şikât
Ya'ni taḥkîk-i aḥâdîş-i ruvât
- 376 Ketifeyni arasında o şehûñ
Ya'ni sağ cânibe aḳreb o mehûñ
- 377 Var idi mühr-i nübüvvetle hitâm
[Hâtemü'r-rüsl idi ol fahr-ı enâm
- 378 Vaşf-ı pâkinde didi ehl-i nüḳûl
Bir büyük hâl idi ol mühr-i ḳabûl
- 379 Şaruya mâ'il idi reng-i sehel
Böyle ḫalk itdi Hüdâ 'azze ve cell
- 380 Mûylar var idi müjgân-âsâ
Dik turup çevresin almışdı şehâ
- 381 İhtilâl üzre rivâyât-ı keşîr
Hey'et-i şekl-i şerîfînde şehîr
- 382 Kimisi saḥ-ı bedenden bâhir
Gudde-i laḫm idi didi zâhir
- 383 Hümrete rengi anuñ mâ'il idi
Nice aşhâb bunı ḳâ'il idi
- 384 Reng-i rengini olup hümret ü al
Oldı hem dâ'iresinde nice hâl
- 385 Hâller üzre olup mûy-ı laḫîf
Hâşılı böyle idi mühr-i şerîf
- 386 Ecvedü's-şadr idi ol fahr-ı ümem
Ya'ni şadrında idi cûd u kerem
- 387 Ecvedü'l-ḳalb dimekdir ya'ni
Ecvedü's-şadrda olan ma'ni
- 388 Şadı şaḳḳ olmağın ol fahr-i melek
Geldi ḫaḳḳında "elem neşrah lek"
- 389 Hâk bunuñla aña tekrîm itdi
Âyet-i "şerḥ" ile ta'zîm itdi
- Ve aşdaḳu'n-nâsi lehçeten ve
elyenehüm 'arîketen ve
ekremehüm 'aşireten men re'âhu
bediheten hâbehû ve men

Başlık: İki omzunun arasında peygamberlik mührü vardı, o son peygamberdi, kalben insanların en cömerdi, en iyisi, en eli açığı idi.

- hâle tahû ma'rifeten ehabbahu 398 Zübde-i dûde-i 'Adnân u kerem
yeqûlu nâ'ituhû lem era qablehû
velâ ba'dehû mişlehû. Nesl-i Hâşim'den olan pâk-şiyem
- 390 Aşdaqu'n-nâs idi ol fahr-i cihân 399 Heybet-i Hâk aña virmiş iclâl
Lehce-i pâkine 'âlem hayrân Zât-ı 'âlî-şiyemi 'ayn-ı celâl
- 391 Câmi'-i hüsn-i edâ idi faşih 400 Bi'l-bedihe gören anı evvel
Hüsn-i güflârı belâgatde şarîh Hâvfa olurdı dil ü cânı mağal
- 392 'Âlim-i cümle mezâyâ vü lügât 401 Heybeti dilde olurdı muhkem
Mu'ciz-inşâk u bedâyi'-kelimât Nuşka kıalmazdı anuñ kudreti hem
- 393 Hüsn-i güflârına hayrân füşehâ 402 Lîk hem-meclis olup şöhet ide
Mişka'-ı nâdire-senc-i bülegâ O şehen-şâh ile kim ülfet ide
- 394 Nuşka-ı şîrini belîğ-ı mergûb 403 Şefef ü hubbı olurdı müzdâd
Gelse güflâra ider cezb-i kûlûb Kulluğundan olamazdı âzâd
- 395 Tab'-ı maşbû'ı şerif ü elyen 404 Derd-i 'aşkına olup efgende
Hulûk-ı memdûhı laţif ü ahsen Olur ol şâh-ı cihâna bende
- 396 Tab'-ı pâkizesi mecbûl-i vidâd 405 Ol ki olmuşdı Hudâ maşbûbı
Ülfet ü şıdk-ı velâya mu'tâd Nice olmaya cihân meczûbı
- 397 Dûdmân-ı kereme genc-i 'atâ 406 Ya nice ola aña şîbh ü meşîl
Gül-i nev-bâve-i ahyâ-yı şehâ Hâk Te'âlâ anı halk itdi cemîl
- 407 Hulûk u hilkatde bulup hüsn-i nizâm 407 Ma'ni vü şûretini itdi tamâm

Başlık: mişlehû İÜ / mişlehû şallallâhu 'aleyhi ve sellem AE

Başlık: Konuştuğunda insanların en doğru, en fasih konuşanı idi. Huy, tabiat açısından insanların en yumuşak huylusu idi. Sohbetinde ve çevresindekilerle ilişkisinde insanların en iyisi, en cömert idi. Onu ansızın görenler heybetinden, vakarından dehşete düşerlerdi. Onun sohbetinde bulunanlar ona öyle alıştırdı, onu öyle severlerdi ki devamlı sohbetinde bulunmak isterlerdi. Onu vâsif edenler "Ondan evvel ve sonra ona benzer hiçbir kimse görmedim." derler.

Hâtimetü'l-Kitâb

- 408 Ey kerem-kâr-ı şehen-şâh-ı 'atâ
Ey himem-kâr-ı Hudâvend-i şehâ

402a-şöhet S / 'işret İÜ, AE

404a-Derd-i AE, S / Dûd-ı İÜ

Başlık: Hâtimetü'l-Kitâb İÜ, S / Hâtime AE

- 409 Nazar-ı luṭfuña muhtâc 'âlem
Dest-i ihsânuña peyveste kerem
- 410 Saña mensûb olan ey nûr-ı hüdâ
Olur elbette sezâ-vâr-ı 'atâ
- 411 Hâk-i dergâhuña üftâde olan
Olur elbette şeh-i mülk-i cihân
- 412 Eyledim cürm ü kuşûrı bî-ḥad
Eyle luṭfuñla baña 'afv u meded
- 413 Nice ḥaddim ola ta'rîf itmek
Hîlye-i pâkûñi tavşîf itmek
- 414 Vaşf-ı pâkûñ senüñ ey nûr-ı cemîl
Yine Allâh bilür bi't-taṣṣîl
- 415 Bendeñi luṭfuña mu'tâd eyle
Bî-kesim ḥâlîme imdâd eyle
- 416 Aldı etrâfımı âşûb u melâl
Derd-i ḥasretle perîşâni-i ḥâl
- 417 İyilesem cevri-dehirden şekvâ
Kimse feryâdımı itmez işgâ
- 418 Saña ma'lûm degil mi her dem
Çekdiğim ey şeh-i iklîm-i kerem
- 419 Zâtuñ olmuşken eyâ genc-i 'atâ
Sebeb-i rahmet-i luṭf-ı Mevlâ
- 420 Dâğ-ı sînem kime izhâr ideyim
Kimi feryâd ile bîdâr ideyim
- 421 Ey şifâ-sâz-ı 'alilân-ı ümem
İşte ben hende-i muhtâc u kerem
- 422 Luṭf u ihsânuña ḳaldı kârım
Ey kerem-kâr-ı cihân nâ-çârım
- 423 Hîlye-i pâkûñe itdikçe nazar
Dîde-i şevḳ ile emlâk u beşer
- 424 Ola biñ kerre taḥiyyât u selâm
Ravza-i pâkûñe ey ḥayr-ı enâm

416b-ḥasretle AE, S / ḥasteyle İÜ

420b-Kimi feryâd ile bîdâr ideyim S / Kime
feryâd ideyim aḡlayayım İÜ, AE